

af Sandeberg - spåret.

Sandeberg har de "nye"

Arbetsdossier nr. 10

Stephan

Carl

—

Arbetsdossier nr. 10

=====

(af Sandeberg-spåret)

v. Bogen; general

v. Bogen, Lena

Carl, Stefan

Dianowic, Ivan; jugoslav

Fricke

Gans (Ganz), Eberhart

Gans " , Dietrich

Gibran; amerikanare

Halevy; israeliskt legationsråd

Harlo

Hille, Erhard

Huber; löjtnant

Kaufmann, Oswald; dr., tysk läkare (se även 1915)

Mandula, Georg (se förs m. 9 Nordström, där det mer än finns)

Meinert (Meiners?), Wolfgang

Mijsberg, Jacob; holländare

Pumpnickl

Reteor; överste

Roswänge, Helge; dansk operasångare

Samebold; amerikanare

af Sandeberg, Edvard

Thomsen; dr., dansk läkare

Wagner, Walter

Walter; israelisk pressattaché

Zinkahn, Willy; dr.jur.

- 1) Kan Carl redogöra närmare för omständigheterna, då Wallenberg började samtalet med honom? Carl bör anmodas att i görligaste mån försöka erinra sig Wallenbergs ord, om Wallenberg berättade något om sitt uppdrag i Budapest, sin arrestering och orsaken därtill, vilka fängelser eller interneringsläger, som han vistats i, särskilt då om Wallenberg nämnt Krasnijgorskläget.
- 2) Hade Wallenberg nämnt något om anledningen till att han fick besöka repatrieringslokalen i Moskva?
- 3) Bad han Carl lämna något besked till svenska myndigheter, för den händelse Carl lyckades komma ut från Sovjetunionen?
- 4) Kan Carl lämna en något så när uttömmande beskrivning på Wallenberg, såsom längd, ålder, hårfärg och myckenhet hår, ögonfärg, ögonbryn (buskiga eller tunna), ansiktsform, näsans utseende, munnens och läpparnas form (stor eller liten mun, tunna eller fylliga läppar) öronens utseende (såsom utåtstående eller åtliggande, stora eller små), kroppsbyggnaden, (spenslig eller grov). Allmänt hälsotillstånd vid tiden ifråga.
- 5) Någotsånär exakt tidsbestämning?
- 6) Kan Carl uppge namnet på någon annan person, som såg Wallenberg vid tillfället och som kan tänkas ha sluppit ut från Ryssland?
- 7) Namn på någon rysk funktionär i repatrieringslokalen?
- 8) Kan Carl ha sammanblandat den svenske journalisten af Sandebergs eller en herr Christiansens och Wallenbergs uppgifter om arrestering i Berlin?

- 1) Kan Carl redogöra närmare för omständigheterna, då Wallenberg började samtalet med honom? Carl bör anmodas att i görligaste mån försöka erinra sig Wallenbergs ord, om Wallenberg berättade något om sitt uppdrag i Budapest, sin arrestering och orsaken därtill, vilka fängelser eller interneringsläger, som han vistats i, särskilt då om Wallenberg nämnt Krasnijgorskläget.
- 2) Hade Wallenberg nämnt något om anledningen till att han fick besöka repatrieringslokalen i Moskva?
- 3) Bad han Carl lämna något besked till svenska myndigheter, för den händelse Carl lyckades komma ut från Sovjetunionen?
- 4) Kan Carl lämna en något så när uttömmande beskrivning på Wallenberg, såsom längd, ålder, hårfärg och myckenhet hår, ögonfärg, ögonbryn (buskiga eller tunna), ansiktsform, näsans utseende, munnens och läpparnas form (stor eller liten mun, tunna eller fylliga läppar) öronens utseende (såsom utåtstående eller åtliggande, stora eller små), kroppsbyggnaden, (spenslig eller grov). Allmänt hälsotillstånd vid tiden ifråga.
- 5) Någotsånär exakt tidsbestämning?
- 6) Kan Carl uppge namnet på någon annan person, som såg Wallenberg vid tillfället och som kan tänkas ha sluppit ut från Ryssland?
- 7) Namn på någon rysk funktionär i repatrieringslokalen?
- 8) Kan Carl ha sammanblandat den svenske journalisten af Sandebergs eller en herr Christiansens och Wallenbergs uppgifter om arrestering i Berlin?

Stockholm den 3 juni 1952.
Överlämnas till Kommissarien Daniels-
son, Stockholm, för kännedom.
Enligt uppdrag:

(Stig Engfeldt)
Förste sekreterare

Avskrift av personligt och strängt förtroligt
handbrev från Envoyén Allard, Budapest, till
Utrikesrådet Dahlman, utrikesdepartementet,
dagtecknat den 20 maj 1952.

I enlighet med vår muntliga överenskommelse, har jag
frågat herr Bentsur, hur man lämpligast borde bära sig åt
för att söka få kontakt med Stefan Carl i Cluj i Rumänien.
Min interlokutör meddelade att för kort tid sedan en ny
israelitisk chargé d'affaires utnämnts i Rumänien som är
broder till pressattachén vid härvarande israelitiska be-
skickning. Den sistnämnde, herr Walter, som jag personligen
känner såsom en klok och intelligent man, avreser om cirka
en vecka till Bukarest för att besöka brodern, och skulle
då kunna på ort och ställe undersöka möjligheten att åvåga-
bringa den önskade kontakten.

Herr Walter kommer att i morgon sätta sig i förbindelse
med mig för att erhålla närmare orientering och anvisningar.

Stockholm den 23 maj 1952.

Personligt och strängt förtroligt.

Sjöborgsutredningen

P 2

1 bil. (i 2 ex.)

P

2

Eu^I

Kärade Bröder,

./.

I Dahlmans frånvaro får jag enligt Din önskan härmed översända ett fotografi i två exemplar av ar Sandeberg. Några andra fotografier av honom ha vi icke hunnit anskaffa på den dag som stått till vårt förfogande. Det översända fotografiet är emellertid mycket välliknande.

Jag utgår ifrån, att Sandebergs fotografi icke kommer att framvisas ensamt utan tillsammans med den kollektion av fotografier, som Du har av Wallenberg och andra personer.

u/ Stig Engfeldt

Envoyén A l l a r d ,
p.t. B u d a p e s t .

Telegram i blankett chiffer från
Budapest

Avsant den 21/ 5 19 52 kl.1455

Ankom den 21/ 5 19 52 kl.1700

Utskrivet i 3 exemplar.

Detta är ex.no. 24

31/5 S.S.

54. Personligt för Dahlman. Israels
pressattaché i Budapest Walter reser
om en vecka till Bukarest och har lovat genom
mellanhand söka ta kontakt med Stefan Carl.
För utrönande huruvida denne förväxlat (?)
Bendel med Sandeberg, önskvärt att Backlund
medtog till Budapest några fotos av Sande-
berg. Foto Bendel finnes redan i Bukarest.

Allard.

K O P I A

Stockholm den 6 november 1951.
Överlämnas för strängt förtrolig kännedom till Kommissarie Danielsson, Stockholm.

Enligt uppdrag:

(Stig Engfeldt.)
Förste Sekreterare.

Avskrift av strängt förtroligt handbrev från envoyén Allard till utrikesrådet Dahlman, dagtecknat Budapest den 27 oktober 1951.

.....

Jag vill ej underlåta att nämna, att jag under mitt senaste besök i Rom sammanträffade med Halevi och hade ett längre samtal med honom angående Stefan Carl.

Halevi meddelade till en början, att han ingivit en utförlig rapport till sin regering angående sin medverkan vid våra efterforskningar och erhållit det beskedet, att Israels regering godkände hans åtgöranden och uppmärksammade honom att fortsätta sina ansträngningar och på allt sätt bispringa oss även i fortsättningen.

Med anledning härav hade min interlokutör ingående orienterat sin efterträdare i Bukarest och till denne överlämnat vårt frågeformulär med bifogade fotografier av Bendel. Den nye chargé d'affaires skulle därför av eget initiativ, så snart någon möjlighet erbjöde sig, sända en förtroendemän till Cluj för att söka återupptaga kontakten med Stefan Carl. Halevi tillfogade, att även om svårigheterna härutinnan voro stora, funnes ingen anledning att ännu misströsta om möjligheterna att få en förbindelse till stånd.

Med anledning av mitt senaste samtal i denna fråga med Lundberg under hans besök i Prag, bad jag vidare Halevi söka närmare precisera under vilka omständigheter och i vilken form han under sitt samtal med Stefan Carl i våras framställt sina frågor till denne.

Halevi återupprepade till en början, att han icke på förhand underrättat Stefan Carl om anledningen till att han

nedkallat denne till Bukarest. Han hade inletts samtalen med att säga, att han önskade vissa upplysningar i en fråga, som var av intresse för Israel och att han hade sig bekant, att Stefan Carl hade möjlighet att vara behjälplig med införskaffandet av dessa. Halevi sade därefter att han erfarit, att Stefan Carl i Ryssland sammanträffat med en man vid namn Bendel och frågade om detta var riktigt. Då St.C. hörde dennes namn nämnas, bleknade han märkbart och tvekade synbarligen en lång stund innan han kunde besluta sig för om han skulle lämna några upplysningar eller icke. Snart nog hade han emellertid lugnat sig och meddelade då de uppgifter, som jag tidigare inrapporterat. Han hade endast omnämnt Bendels efternamn men aldrig hans förnamn. Såsom jag tidigare inrapporterat, hade Halevi icke frågat, om någon förväxling med Sandeberg kunde föreligga, varför möjligheten att så skett givetvis fortfarande kvarstår. Halevi hade dock det intrycket, att Stefan Carl varit fullt säker på att det varit Bendel med vilken han samtalat. Halevi hade vidare den uppfattningen, att Stefan Carl var en bona fide person.

Jag skall under de närmaste dagarna söka få ett sammanträffande med Israels härvarande chargé d'affaires för att höra, om denne har något nytt att meddela.

Då jag häromdagen på återväg till Budapest från min semester passerade Wien, träffade jag som hastigast attaché Hammarskjöld och hörde av denne bl.a. att den österrikiska polisen ansåg sig sitta inne med upplysningar om att Müller upptagit förbindelser med den sovjetryska underrättelsetjänsten. Jag tror för min del icke, att han från början varit agent för denna, utan håller snarare för troligt, att han på grund av penningsvårigheter eller av andra skäl på ett relativt sent stadium sökt kontakt med ryssarna.

Då Müller nu synbarligen gått under jorden, finnes ju en möjlighet, att han endera dagen dyker upp i Budapest. Därest den österrikiska polisens uppgifter äro riktiga, synes det mig vara förenat med en viss risk att här taga kontakt med honom på det sätt vi tidigare tänkt oss.

Jag vill därför ifrågasätta, huruvida det icke vore lämpligast att icke reagera, därest Müller skulle sända något meddelande i överenskommen form. Jag skulle hålla för sannolikt, att han under alla förhållanden på eget initiativ kommer upp på beskickningen, vilket under nuvarande omständigheter synes mig mindre betänkligt än ett sammanträffande.

fande mellan honom och någon beskickningsmedlem på den ifrågasatta platsen i staden. Jag vore tacksam, om Du med brev eller telegram ville låta mig veta, hur Du ser på saken. Jag räknar själv med att stanna i Budapest två eller allra högst tre veckor.

P 2 En I

Kab. nr. 10 21. 1951

5.4

Telegram i blankett chiffer från
Bukarest

Avsant den 19/ 10 1951 kl. 1710

Ankom den 19/ 10 1951 kl. 2130

Utskrivet i 4 exemplar.

Detta är ex.no. 4.

61. Vederbörande genom mellanhand för-
klarat sig, vårt chiffer 57, ei för närvara
de kunna kontakta israeliten.

Sohlman.

K O P I A

ang. Sjöborgs-utredningen

den 16 okt. 51.

CHIFFER
BUD

Davidson m. Allard 16/10
sh.

P

2

Bu^I

Svensk

Bukarest

DAHLMAN

Edert chiffer 57 Beträffande frågorna se ~~min~~ handbrev 16 april Rönnhedh och 14 juni Allard jämförda med Edra chiffer 28 och 32. Framhåll för vederbörande vikten av att frågorna komma i sådan ordningsföljd att spöntan berättelse erhålles utan påverkan av leading questions. Först vid samtalets slut bör man gå in på frågor om förväxling förelegat med Sandeberg danske krigsfångesekreteraren Christiansen med vilken vederbörande hade sällskap på hemresan via Odessa eller annan person såsom någon balt med namnet Wrangel eller Wrede.

Cabinet

Ch. Sp. 16/10 Sukh

D. o. K. H. S. S. S.

P 2 E_u I

Telegram i blankettchiffer från
Bukarest

Avsant den 15/ 10 19 51 kl. 14.00

Ankom den 16/ 10 19 51 kl. 08.00

Utskrivet i 3 exemplar.

Detta är ex.no. 2.

57. Israeliten, som mottagit instruktioner

Tel Aviv, väntar besök denna vecka.

Schlaan

K O P I A

aa
Handskrift av Halevi uppgifter
5.8

Till Davidsson 10/10

Avskrift av personligt och strängt förtroligt handbrev från Envoyén Allard, Budapest, till Utrikesrådet Dahlman, Utrikesdepartementet, dagtecknat den 29 september 1951.

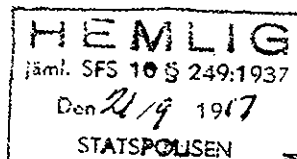
I min reseräkning för vistelsen i Budapest den 27 - 30 sept. har jag enligt överenskommelse åberopat uppdrag från Dig. Jag hänvisar till min officiella skrivelse nr. 301 där Du finner resultatet av besöket.

Jag vill vidare meddela, att då jag i morgon anträder en semesterresa till Italien och därvid kommer att stanna några dagar i Rom, hade jag tänkt uppsöka Halevi, som är legationsråd där och rådgöra med honom angående möjligheterna att få kontakt med Stefan Carl. Därest Du mot all förmodan skulle se någon invändning häremot, kunde Du ju sända mig några rader till Besk. i Rom, där jag kommer att meddela min adress under vistelsen i Italien.

Jag vill även begagna tillfället att meddela, att Rönnhedh nu underrättat mig om att konsuln i Sibiu fortfarande befinner sig på fri fot. Detta är glädjande och lugnt att veta. Sjuksköterskan kan ju ej meddela så mycket om hon blir utfrågad.

STATSPOLISEN

3:e roteln 2:a byrå

Yuk. 28/9

*3/10 Meddelat Danielson rekommenderas av försäkrings-
ningens. Han skall vara i överenskommen, sedan jag försäkrat.
ändas för Danielson. S.S.*

P. o. Kallsten

Till

Herr 1:e Sekreteraren Stig Engfeldt,
Kungl. Utrikesdepartementet,
Stockholm.

*Vid försäkring för Kallsten 3/10
i närvaro av Danielson, berättar
de att Danielson försäkras inför
denna skola ingripas; dock att
Kallsten skall få gå med Stig.
Det är enligt Sandberg m.fl. ärendet
som är på den kontant med.
senare (en. med adskat skand)*

S.S.

S.S. Härmed har jag äran översända 3 exemplar av anteckningar förda vid samtal med redaktören Edward af Sandeberg.

Med hänsyn till de tidigare uppgifterna om att Wallenberg skulle ha befunnit sig i ett fångsläger nära Moskva - jmf. Nordströms, Bela Lukacs (via Korody-Katona) m.fl. utsagor - äro af Sandeborgs uppgifter mycket betydelsefulla, i det att de bestyrka Nordströms uppgifter om generalsbaracken i Krasnogorsklägre. Vidare kommer af Sandeberg med namnuppgifter, som möjliggör uppspårandet av ett flertal personer, som suttit i Krasnogorsklägre och fängelserna i Moskva. Särskild vikt lägger jag vid af Sandeborgs yttrande om att Christian Christiansen skall ha ett adressregister på krigsfångar i Ryssland. Beträffande de svenskar, som samtidigt med af Sandeberg voro arresterade i Ryssland frågar man sig, om de ha några uppgifter av värde. De torde inte ha några direkta uppgifter om Wallenberg, ty då hade de väl för länge sedan yppat detta. Däremot kunna de sitta inne med vissa namnuppgifter, som måhända kunna vara av värde för fortsatt utredning.

I första hand borde Christiansen kontaktas för erhållande af namnuppgifter, och därefter bör försök göras att komma i förbindelse med några av de tyska generalerna, som voro internerade i Zon I, generalslägret, ty det är högst antagligt, att Wallenberg, om han verkligen befann sig i Krasnogorsk, kvarhölls i "Generalsbaracken". Hade han befunnit sig i Zon III, så hade han givetvis upptäckts av af Sandeberg eller dennes svenska medfångar. Det är verkligen beklagligt, att Paul Nordström icke lyckades fastställa tiden, då han hörde omtalas att Wallenberg befann sig i ryskt fångsläger. Med hänsyn till att tydligen endast en kortare

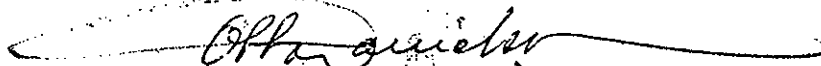
tidrymd förflöt från af Sandebergs frigivning från Krasnogorsk-lägre till dess att Nordström förflyttades till Leningradlägre. verkar det mer troligt, att Nordström fått meddelandet om Wallenberg, innan han träffade af Sandeberg. Dock är det något egen-domligt, att Nordström i så fall icke kom att diskutera fallet Wallenberg med af Sandeberg.

Under alla omständigheter bör försök göras att komma i förbindelse med personer, som befunnit sig i såväl Zon I som Zon III under tiden från och med januari 1945 till sommaren 1946.

Innan förhör med ytterligare personer från Krasnogorsk skedde borde man givetvis få reda på om det ligger något i spåret "fru Sandell". Enligt i tidningen Ny Tid publicerad artikel, baserad på uttalande från fru Sandell, som i sin tur skulle åhört ett samtal i Finland mellan två kvinnor, skulle kvinnornas bror under möjligen hösten 1947 återkommit från Ryssland och han skulle ha varit kamrat med en mycket trevlig svensk vid namn Wallenberg. Det är givetvis av stor betydelse, att detta spår snarast fullföljas.

Undertecknad företager inga åtgärder med utgång från af Sandebergs berättelse förrän samråd med departementet skett.

Stockholm den 20 september 1951.

(Otto Danielsson)

Ju. a. Katsch. msk.

RENT
21 9 17
USE

P r o m e m o r i a

Över samtal med redaktör Hugo Edward David af Sandeberg på utrikesdepartementet den 13 och 14 september 1951.

Närvarande förste sekr. Stig Engfeldt och kriminalkommis-
sarie Otto Danielsson.

Anteckningarna gjorda av Danielsson.

Redaktör af Sandeberg anmodades rekapitulera händelserna fr.o.m. hans avresa till Tyskland i april 1945 fram till fri-
givningen från Ryssland den 24.11.1946.

Han anlände till Berlin den 18.4.1945 och bosatte sig i Wannsee. Dit kommo ryssarna omkring den 22 eller 23 april 1945. Så småningom kom af Sandeberg i förbindelse med svenska beskick-
ningen, och han gjorde försök att få medfölja beskickningens bilar. Det var osäkert om beskickningen skulle få köra med bilar-
na norrut för att nå Sverige eller om de skulle fara via Moskva för hemtransport. Det senare beslutades, af Sandeberg lyckades ej få följa med, ty från legationen hade redan lämnats in listor till ryska kommandanturen, upptagande namnen på de medlemmar, som skulle följa med bilarna. En fru Schott - en holländska -, som tjänstgjort på B-avdelningen i Berlin, agerade och det blev så arrangerat att en särskild transport skulle ordnas för personer från olika länder, så att de kunde komma vidare över Moskva till resp. hemländer. Den 13.6.1945 kom en lastbil och hämtade upp sällskapet. Man hade talat om en diplomat- och journalistresa, men det var ett ganska brokigt sällskap, som medföljde. Bl. a. var det en holländare vid namn Bras - som påstod sig ha suttit arresterad i Oranienburg, men detta var tydligen lögn och enligt vad fru Schott meddelat af Sandeberg torde mannen ha varit en förbrytare, som bl.a. gjort inbrott i ett kassaskåp. Ryssarna ha-
de för övrigt påträffat tjuvgods hos mannen. Med transporten

följde en Gesandter Hoffman, en norrman - namnet okänt - fick följa med från Wannsee, vidare den danske sångaren Rossvänge, men denne senare hade icke behövt åka lastbil utan färdats vidare till järnvägsstationen. Sällskapet hade fått följa med ett tåg från en station i närheten av Karlshorst, där det ryska högkvarteret inrättats. Vid stationen hade samlats 136 utlänningar från 23 olika nationer, och svenskarna bildade snart en svensk grupp under fru Schotts ledning. Fru Schott räknades som svenska därför att hon hade identitetshandlingar från sv. beskickningen. Till denna svenskgrupp hörde en svensk sjöman vid namn Erlands-son, som suttit i fängelse i Brandenburg, därför att han under nazisttiden smugglat norrmän från östersjöhamnar, samt:

Fru Vivan Lundberg, sjukgymnast, nu gift i England, har en bror, ing. Lundberg, boende 14 Blanchegatan, Stockholm.

En fru Hofer, nu bosatt i Göteborg.

En fru Dähs-Speht (?) med en 17-årig dotter, gift med tysk marinofficer.

En fru Marten likaledes med dotter.

Fru Maj Lundberg, dotter till en professor i Uppsala. Bor nu i Stockholm.

Avresan skedde från stationen vid Karlshorst den 14 juni 1945. Som vaktare medföljde N.K.V.D.-män, iklädda gröna mössor. Resan gick över Warszawa - Brest-Litowsk - Minsk - Vjasma till Moskva, dit sällskapet anlände den 20 juni 1945. Sällskapet ombads vänta på Vitryska Bangården, tills vederbörande beskickningar underrättats och komme för att hämta resenärerna. Timme efter timme gick utan att någon legationstjänsteman kom till stationen. En japan lyckades taga sig in i vestibulen för att ringa, men han blev upptäckt och såväl han som ett japanskt cirkussällskap fingo på nytt gå ombord på det tåg, de kommit med, och sedan försvunno de för de övriga resenärerna.

Efter några timmars väntan förklarade någon tjänsteman, att man tyvärr inte kunde komma i kontakt med legationstjänstemännen, som gått för dagen, då det var lördag. Resenärerna skulle emellertid inte vara oroliga. De skulle få tillbringa weekenden på något vilohem och på måndagen skulle de få träffa sina resp. hemlands representanter. Av N.K.V.D.-männens huvudskakningar förstod resenärerna, att det nog inte var så helt med vilohemmet.

Sällskapet fördes till ett typiskt fångläger utanför Moskva. Läg-

ret var omgärdat med 5 - 6 meter brett taggtrådsstängsel och kulsprutepistolförsedda vakter patrullerade vid det första lägret, som man emellertid for förbi. Sedan man passerat den första avdelningen av lägret och några byggnader av sten kom man till en ny avdelning av samma läger. Här "slussades" resenärerna in och fingo själva välja sig ett rum i en barack. Detta var avd. I och kallades generalszonen. Den barack, där inkvarteringen skedde, benämndes karantän. Själva karantänsbaracken var omgiven av en hög palissad. I denna avdelning av lägret, alltså avd. I, funnos omkring 400 á 500 tyska generaler. De som befunno sig i karantänen kunde få se dessa generaler, då de samlades till appell på en backe, men i allmänhet tyckte ryssarna inte om, att någon tittade ut över palissaden.

Svenskgruppen, best. av 11 damer och 5 herrar, höllo samman i ett stort rum, där det fanns "ligghyllor" och s.k. biblioteksbord. En visitering skedde och kameror, knivar och ev. verktyg hade tagits ifrån internerna. En fru Stern, en judinna, tillhörande M.V.D., hade varit något slags ledare i karantänen, och hon hälsade dem välkomna.

Som chef för baracken tjänstgjorde en sydtysk vid namn Meinert. Varje kväll ställdes de internerade upp för appell, och Meinert skulle göra avlämning till en ryss. Genom diverse finter, bl.a. från damernas sida, i det att de låtsades få svimningsanfall, lyckades man undvika dessa appeller och sedermera kontrollerades gruppen varje kväll på rummet. Ständigt försäkrades man om, att deras vistelse i lägret icke skulle taga lång tid. Så småningom kallades deltagarna till förhör i byggnaderna mellan zon I och III och det var fru Stern, som höll ^{första} förhöret. Envar anmodades skriva sin levnadsbeskrivning. Nya förhör följde, och tonen skärptes undan för undan. Rytande, knytnävsslag i bordet och hotelser voro ingredienser vid förhören. Flera förhørsledare fungerade samtidigt. Snabba svar fordrades. Det framgick tydligt, att förhørsledarna arbetade efter den uppfattningen att de internerade voro spioner. Syn- och hörbarligen ville förhørsledarna ha fram, om någon haft förbindelse med västmakterna, ev. arbetat för dem. Detta var tydligen ett farligt kapitel. Förhørsledarnas metoder avslöjade, att de vanligtvis hade enkla människor som förhørsobjekt, ~~ixvanligtaxfält~~ och att de icke kunde rätta sina metoder efter klientelet.

Under det sista förhöret hade förhørsledaren sagt, att de internerade skulle sändas till fängelse. Denna hotelse hade ingen tagit på allvar, men först försvann den danske läkaren Thomsen, så holländaren och därefter Erlandsson. En holländare vid namn Meijsberg, som var svårt sjuk, försvann likaså. Han hade gjort misstaget att gifta sig med den holländska journalisten Claude de Jong, som varit medarbetare i Het Volk (nazisttidning).

Den 16/8 1945 blev det af Sandebergs tur. Han fördes av en löjtnant i en personbil till Butyrkafängelset i Moskva. Under vägen från zon I till zon III togs holländaren Meijsberg upp i bilen, och af Sandeberg fick se Erlandsson och en argentinare vid namn Gantzia. Det var därför tydligt, att förflyttning skedde från zon I till arbetszonen, n:r III.

Vid framkomsten till fängelset togs af Sandeberg emot av en kommissarie Stern, tydligen make till förenämnda fru Stern. Stern uppmanade af Sandeberg att inte se mörkt på saken. af Sandeberg skulle få officersranson och tobak, och för övrigt förklarade han det vara klokare att tala sanning. Vistelsen i fängelset skulle inte vara längre än högst 14 dagar. Först fördes af Sandeberg in i ett rum, som var så litet, att han icke kunde ligga rak. Under första dagen fick af Sandeberg behålla en kortlek, som han medfört, men sedan togs den ifrån honom. Ryssarna se med oblida ögon, att kortspel försiggår. Nästa morgon överfördes han till en vanlig cell, sedan bad och avlusning skett. Han fick behålla sina egna kläder i fängelset. Löftet om officersransonen hölls ej utan det var vanlig soldatranson, bestående av soppa 3 ggr per dag, 1 sockerbit och 650 gr bröd. På morgonen serverades the. Kommunikering med andra fångar förhindrades i görligaste mån, och för att förhindra, att en fånge, som fördes till förhör, inte skulle få se andra fångar, slog vakten under färden genom korridorerna ständigt med nyckeln mot metallspännet på sin soldatjacka. Vakterna voro tydligen dödsförskräckta för att fångarna skulle få se varandra. Däremot var det kutym, att fångarna, då de gingo förbi andra celler, högt presenterade sig med titel och namn, på det att andra fångar skulle få kännedom om vilka som sutto fängslade.

Vid inträdandet i cellen såg af Sandeberg, att det redan fanns en fånge där. Mannen hade mycket långt skägg och var klädd i en gammal trasig tysk militäruniform. Mannen saknade framtänder

och sade sig ha fått dem utslagna, men en annnågång hade han pratat något om en förkommen protes. Han presenterade sig med efternamnet Hille, och förnamnet var troligen Kurt eller Knut. Som hemort uppgav han Bautzen i Niederschlesien. Skulle ha varit civilekonom och redaktör vid en tidning i Dresden samt medarbetat i Essener National Zeitung. Under kriget påstod han sig ha varit löjtnant och han hade officerskost i fängelset. Under ett patrulluppdrag hade han blivit tillfångatagen och sedan hade han utnyttjats för propaganda mot Tyskland via den kurländska sändaren. Detta hade han säkerligen gjort i förhoppning att komma fri. Genom att af Sandeberg under en journalistresa under tiden den 11-12 mars 1945 varit i Bautzen kände han till staden något och därför kom samtalet att röra sig bl.a. om Hilles födelsestad. Hille berättade, att han var gift och hade åtminstone ett barn. Föräldrarna bodde i Bautzen och hade något slags utvårdshus omkring 15 km. från staden i riktning mot bergen. Med av bröd gjorda schackpjäser brukade Hille och af Sandeberg spela schack. Det stod ganska klart för af Sandeberg, att Hille var cellspion, och han fick det sedermera bekräftat vid förhören. Lyckligtvis hade af Sandeberg varnats just för sådana cellspioner, varför han icke yttrade något till Hille som skulle kunna användas mot honom. Redan i början av samvaron med Hille hade denne frågat, om af Sandeberg kände Raoul Wallenberg och dennes chaufför. Namnet på chauffören, nämnde Hille troligtvis ej. I varje fall hade af Sandeberg inget minne av att namnet nämnts. Sanningsenligt svarade af Sandeberg, att han icke kände Raoul Wallenberg, och just därför att han icke kände till Wallenberg var han icke särskilt nyfiken, och gjorde inga närmare frågor. Hille berättade, att Wallenberg suttit fången antingen i Lefortskaja eller Ljubianka-fängelset i Moskva. (Tid för samtalet omkring den 17/8 1945). af Sandeberg förklarar sig vara fullt säker på namnet, efter som släktnamnet var honom så välbekant från Sverige. Hille hade möjligen i detta sammanhang nämnt något om några rumäner, men detta är oklart. Möjligen hade det varit i Ljubianka-fängelset som Wallenberg och dennes chaufför suttit arresterade, ty M.V.D. hade sitt högkvarter där.

Hille hade säkerligen icke berättat något mer om Wallenberg, och detta berodde mycket troligt därpå, att af Sandeberg icke närmare gått in på saken. Orsaken härtill hade dels varit den,

att han icke kände till Raoul Wallenberg eller dennes gärning och att han själv var i hög grad deprimerad på grund av sin egen olyckliga belägenhet.

Omkring mitten på november 1945 försvann Hille och själv blev af Sandeberg utsläppt från fängelset den 24.11.1945. Även holländaren Meijsberg släpptes ut samtidigt. Vidare släpptes dansken Christian Christiansen ut samtidigt. Den förenämnde holländaren Dirk Bras blev likaledes utsläppt. Samtliga blevo förda till zon III, arbetszonen, i Krasnogorsk. I Butyrkafängelset fanns vid tiden för af Sandeborgs vistelse där 3 tyska generaler, två armégeneraler och en polisgeneral. Polisgeneralen Scheel blev hängd. De båda armégeneralerna hette Fricke och Traut.

Frickes familj bor i Hamburg, och af Sandeberg har varit i korrespondens med dottern Dorothea Fricke, Hamburg 20, Husumerstr. 21, c/o Moritz. (Av ett brev från fröken Fricke framgår, att familjen den 10/10 1947 fick en redogörelse om faderns öde genom en hemvändande landsman).

En överste Retior, som varit med i Führerbunkern, var också fängslad i Butyrkafängelset. En del av tyskarna hade suttit fängslade tillsammans med en del av af Sandeborgs färdkamrater. Den danske läkaren, dr. Thomsen, satt i cellen bredvid af Sandeberg, och de hade pratat något med varandra. Sedermera erfor af Sandeberg, att Thomsen 1946 dömdes till 5 års fängelse. (Thomsen har en broder Hans P. Thomsen, vilken 1948 hade följande adress: 3rd Mil. Gov. Regt. Co "B", Det B-228, Apo 696, US-Army).

Sedan af Sandeberg avförts till Krasnogorsk-lägre, blev han denna gång placerad i arbetszonen, avd. III. Där upptäckte han på nytt Hille, som nu spelade rollen av tysk soldat. Det var uppenbart, att Hille sökte undvika af Sandeberg, och af Sandeberg försökte ej heller närma sig Hille.

Bland tyskar, som af Sandeberg träffade i Ryssland, minns han en löjtnant Huber från Regensburg. Den som bäst har reda på personer, som vid tiden ifråga voro arresterade i Ryssland (Moskva) är förenämnde Christiansen, som har upprättat ett karto-tek över fångar, han kommit i kontakt med.

Beträffande löjtnant Huber uppger af Sandeberg, att han i viss mån hjälpt Hubers dotter med några paket m.m. Från en bekant till Huber, Dr. med. Dietrich Berndt, (20 C) Elvershausen n:r 49, Krs. Northeim, Hannover, har af Sandeberg erhållit ett den 2 Mai 1948 från Elvershausen skrivet brev, varur bl.a. framgår, att

Berndt för kort tid sedan återvänt från rysk krigsfångenskap. Berndt ville överföra hälsningar från Huber och tack för hjälpen åt dottern. Huber, vilkens förnamn är Heinz och titeln Oberleutnant, kvarhölls i Krasnogorsk till slutet av 1945. Från Krasnogorsk hade han först till Wologda och från hösten 46 till "Erholungslager" Tscherepowetz.

Huruvida Huber återkommit till Tyskland är obekant.

Från en medfånge i Krasnogorsk, Willy Dinholm (?) adress Krefeldt-Nordlinger(?) Rhein, Finsenstr. 4., har af Sandeberg fått hälsningar i juni 1950, och av skrivelsen framgår, att Dinholm återkommit i april 1950 från Ryssland.

I Krasnogorsk sammanträffade af Sandeberg med tyske medborgaren Walter Wagner vilken sedermera skrivit ett brev från Lübeck, Wakenitzstrasse 8, Av brevet, som är daterat den 29 juni 1949, framgår, att Wagner, tillsammans med general von Bogen och Christiansen varit tillsammans med af Sandeberg i arbetslägret 27/III i Krasnogorsk. Wagner nämner icke något om hur länge han fick stanna kvar i Krasnogorsk. Troligen är han nu anställd i den tyska finansförvaltningen.

von Bogen heter Hans i förnamn och han har en dotter vid namn Lena von Bogen.

Från bröderna Eberhard och Dietrich Gans har af Sandeberg likaledes fått brev, och Dietrich Gans frigavs samtidigt som af Sandeberg. De voro internerade samtidigt i arbetszonen III, i Krasnogorsk. Gans adress var i september 1946 Schloss Kreuzpullach, Post Deisenhofen über München, Oberbayern. Deutschland.

Ang. sammanträffandet med rumänen Carl.

Från arbetslägret, zon III, hade af Sandeberg i febr. 1946 flyttats över till den s.k. generalszonen, zon I. Här fick han stanna kvar till den 2 april 1946, då han hämtades av en löjtnant och fördes i bil till en kasern i Moskva. Kasernen låg vid en lång gata, som troligen hette Zalienka. Detta var något slags genomgångskasern, och här funnoro alla möjliga kategorier av folk, bl.a. ryska soldater och officerare, som skulle transporteras vidare i en eller annan riktning. Redan första dagen kom af Sandeberg i kontakt med en rumän vid namn Carl i efternamn. Förnamnet slutade möjligen på sch. Denne hade vistats i Ryssland såsom frivillig arbetare. Troligen hade han kommit till kasernen

någon gång vid månadsskiftet januari-februari 1946. Så snart af Sandeberg kommit i samspråk med Carl och denne hörde, att af Sandeberg var svensk, frågade han om af Sandeberg kände Wallenberg. Troligen nämnde Carl ej Wallenbergs förnamn. Såvitt af Sandeberg nu kan erinra hade Carl sagt, att han varit arbetskamrat med Wallenberg säkerligen i ett läger nära Moskva. Från detta läger skulle Wallenberg ha gjort ett flyktförsök i slutet av januari 1946. Hans avsikt hade varit att sätta sig i förbindelse med svenska beskickningen, men han hade ej kommit långt, innan han blev infångad. Efter flyktförsöket hade Wallenberg förts till något annat läger.

Då af Sandeberg kommit så långt i berättelsen, säger han: "Här är en hake, det kan vara möjligt, att jag gör mig skyldig till en sammanblandning. Carl hade nämligen nämnt, att han varit tillsammans med en balt vid namn Wrangel eller Wrede. Det kan vara möjligt, att något av det som Carl berättat gällt denne Wrangel eller Wrede."

Beträffande Carls adress är det möjligt, att Christiansen vet något härom, ty de hade haft sällskap på hemvägen via Odessa.

För att belysa, hur svagt af Sandebergs minne blivit på grund av undernäring under vistelsen i Ryssland, uppgav af Sandeberg, att han, då han efter återkomsten till Stockholm blev tillfrågad av utrikesrådet Grafström, huruvida han hört något om Wallenberg under Rysslandsvistelsen, svarat nej. Först en stund efter frågan kom han plötsligt att erinra sig Hilles och Carls yttrande.

Tillsammans med Carl hade af Sandeberg i kasernen bildat en grupp, i vilken amerikanarna Rudolph Samebold och John Gibran ingick.

Troligen den 9 april 1946 fick af Sandeberg lämna kasernen och fördes till vitryska bangården för vidare transport till Frankfurt an der Oder. Resgruppen bestod av 8 man, 4 okända polacker, 1 likaledes okänd tjeck, af Sandeberg och amerikanarna Samebold och Gibran.

I Frankfurt a.d. Oder placerades gruppen i ett kasernläger, där det bl.a. fanns en del s.k. Vlassov-soldater, i en avdelning och folk från olika nationer i en annan avdelning. Bland de senare bl.a. danskar som kämpat i det s.k. Nordlandsregementet.

Amerikanarna Samebold och Gibran hade skilts från de övriga och inspärrats i ett strängt bevakat rum. Genom tillmötesgående från en tjeck, som arbetade i köket, kunde dock små meddelanden, fastklistrade under tallrikarna, utväxlas, och af Sandeberg fick uppgifter om adresser m.m.

I detta läger kvarhölls af Sandeberg under 14 dagar, varefter han fördes till ett Unrra-läger i Fehleendorf, där han omedelbart tog kontakt med den amerikanska polisen för att delge den sina erfarenheter ang. Samebold och Gibran.

Beträffande Gibran så hade han aldrig suttit i uppsamlingslägret i Moskva. Han hade lyckats komma ut från något läger och sätta sig i förbindelse med sin ambassad i Moskva. Såväl han som Samebold hade försetts med amerikanska pass. En amerikansk ambassadtjänsteman, som varit 9 år i Moskva, hade varit nere vid stationen, då avresan skedde från Moskva.

Efter ankomsten till Stockholm hade af Sandeberg uppmanats av en herr von Plauen, som var släkt med Raoul Wallenbergs moder, att berätta vad han visste om Wallenberg. Denne von Plauen hade (haft) stora gods i Östtyskland, och han hade någon förvaltare, som han tänkte koppla in på efterforskningarna efter Hille. Huruvida von Plauen lyckats kände af Sandeberg icke till.

Så långt af Sandebergs rekapitulation utan att några närmare frågor ställts och utan att han orienterats om hur långt efterforskningarna efter Samebold, Carl och Hille drivits.

Redaktör af Sandeberg orienterades nu av sekr. Engfeldt om att indirekt kontakt nåtts med Stefan Carl och resultatet av kontakten samt att man hoppades på direkt kontakt. Vidare meddelade sekr. Engfeldt, att forskningarna efter Hille ännu icke krönts med framgång.

Sedan af Sandeberg erfarit, att Carls och hans uppgifter icke gingo ihop, i det att Carl vid den indirekta kontakten uppgivit sig ha träffat Raoul Wallenberg blott en gång och då i en repatrieringsbyrå i Moskva, förklarade af Sandeberg under påpekande av sitt tidigare yttrande om "haken" ang. Carls uppgift om Wrangel eller Wrede, att det troligaste var, att Carl hade rätt, och att han själv misstagit sig. Emot Carls uppgift talade dock det förhållandet, att Wallenberg skulle ha kommit till

repatrieringsbyrån, följd av två vakter och att han det oaktat skulle ha fått tillstånd att röra sig fritt och tala med olika personer. Hade det varit en vakt, hade det verkat mer naturligt, men när två vakter bevaka en fånge, är alltid den ene rädd för att bli angiven av den andre, och därför våga de icke giva en fånge några som helst friheter.

Beträffande möjligheten för att även Carl kan ha missmint sig vissa förhållanden påpekade sekr. Engfeldt, att Carl sagt, att Wallenberg skulle ha uppgivit sig ha blivit arresterad i Berlin, och att detta troligen vore en sammanblandning av uppgiften, som Carl fått av af Sandeberg och möjligen av Christian- sen. På fråga om Carls fysiska och psykiska tillstånd förklarade af Sandeberg, att detta var gott.

I genomgångskasernerna hade Carl och af Sandeberg bott i samma rum under de dagar, då af Sandeberg uppehållit sig där. Även amerikanarna Samebold och Gibran bodde i samma rum. På fråga, om det kunde tänkas, att Carl haft permission och kunnat besöka repatrieringsbyrån förklarade af Sandeberg, att detta mycket väl kunde tänkas, ty Carl hade permission att gå på biograf. Ett försök från Carls sida att utverka permission för af Sandeberg hade dock misslyckats. Möjlighet att taga "bondpermission" förelåg dock i det att man kunde "smita ut" genom ett hål i planket bakom en tvättstuga.

Carl hade varit en gladlynt person och han hade tagit hand om af Sandeberg och hjälpt honom till rätta med matkuponer o.d. Det var under promenader över gården till matsalen, som Carl berättade om Wallenberg. Huruvida Carl även vid något ytterligare tillfälle nämnt något om Wallenberg kunde af Sandeberg icke minnas. I kasernen brukade Carl och af Sandeberg spela schack. Pjäser tillverkades av bröd.

Sammanträffandet med Paul Nordström.

Sammanträffandet med Nordström skedde i zon III i Krasnogorskläget. Det var genom holländaren Meijsberg som bekantskapen gjordes. Nordström talade perfekt svenska. Han hade en egendomlig ställning i läget i det att han fick köra lägets lastbil. Han fick visserligen då och då sitt körtillstånd indraget på grund av fylleri men åtnjöt en privilegierad ställning. Han bodde samman med en brigadier (=pådrivare) Adrian, ungrare till natio-

naliteten, och en ungersk arkitekt vid namn Kiss, en sympatisk man. (Red. af Sandeberg lämnade här en del detaljer om Nordström, vilka här sakna intresse sedan Nordström nu anträffats.)

På fråga, om af Sandeberg och Nordström diskuterat fallet Wallenberg, förklarade af Sandeberg, att så icke var fallet. Vid denna tidpunkt, då han träffade Nordström, hade af Sandeberg visserligen talat med Hille om Wallenberg, men Hilles meddelande hade af Sandeberg icke fäst sig närmare vid. Efter sammanträffandet med Stefan Carl hade af Sandeberg ej träffat Nordström.

I likhet med Nordström förklarar af Sandeberg, att det fanns 3 avdelningar i Krasnogorsk-lägre. Avdelning II kallades antifa-schule, och denna avdelning genomgicks av sådana, som ryssarna trodde sig kunna skola om till kommunister. Från avdelning II sändes eleverna till zon III, arbetszonen. De kallades croussanter och hade en något privilegierad ställning inom arbetszonen. Inom zon III kunde de internerade röra sig fritt och meddela sig med varandra. I zon I däremot kunde de som befunno sig i karantänbyggnaden icke komma i förbindelse med övriga internerade. (Frågan är om Nordström avsåg karantänbyggnaden eller generalsbaracken, då han talade om baracken för professorer och generaler.

*

Diverse.

Fru Vivan Lundberg kände en tysk vid namn Pallas, som kom från zon I till zon III och som förestod nyhetsförmedlingen och förströelsedetaljen.

Erlandsson kände en ungrare i framskjuten ställning.

På fråga, om af Sandeberg sett någon högre ungersk militär, som haft benen amputerade, förklarade han, att han från karantänbyggnaden sett en officer från generalsbaracken, vilken skjutsades omkring i en invalidvagn. (Jmf. dr. Paasos utsago.)

En ungrare vid namn Mandula hade någon ställning, som halvt om halvt påminde om en kommissaries.

Frågor riktades till af Sandeberg, om han träffat någon finne vid namn Manner. Detta namn var obekant för af Sandeberg, men han erinrade sig, att det hade funnits en finne i Krasnogorsk

Ljubianka-fängelset vore enligt af Sandeberg det mest antagliga för förvaring av Wallenberg, enär M.V.D. hade sitt högkvarter där. Maten var dålig där men det var ett modernare fängelse. Det vore troligast att de högre kategorierna av fångarna

komma till Ljubiankafängelset, men även i Butyrkafängelset funnos fångar av betydelse.

På fråga, om det kunde tänkas att Hille på uppdrag av ryssarna börjat tala om Wallenberg, sade sig af Sandeberg ej tro detta.

I zon III fanns som tidigare nämnts den tyske generalen van Bogen och vidare en ungersk general. Detta var dock ett undantag. van Bogens dotter Lena van Bogen bor Hozartstrasse 9, Hildersheim.

Christiansen känner en ungrare vid namn Locks, vilken också befann sig i lägret.

Jugoslaven Ivan Dianovic blev befälhavare i karantänstationen i zon I.

Vid af Sandebergs ankomst till Krasnogorsk var han vice befälhavare. Denne Dianovic kände lägret och dess interner mycket bra. af Sandeberg blev god vän med honom. Säkerligen var han titoist. Han var möjligen jurist. Det kan vara möjligt att han nu är fri. Ålder knappt 50 år (1951).

Stockholm den 18 september 1951

(Otto Danielsson)

410 (7)

Avskrift av strängt förtroligt handbrev från Ambassadören v. Sohlman, Moskva, till Utrikesrådet Dahlman, Utrikesdepartementet, dagtecknat den 16 september 1951.

I anledning av Ditt brev den 3 innevarande månad ber jag för dagen blott få meddela att enligt uppgift från ryskt privat håll - en omständighet varför den bör betraktas såsom preliminär och behandlas med stor försiktighet - det f.n. skall finnas fyra huvudfängelser här i staden, nämligen det bekanta Lublianka, Le- fortskaja, som är beläget i en från Peter den Store känd och antagligen efter en av hans franska medarbetare uppkallad del av staden, Danilovskaja, i förlängningen av Narodnaja Ulitza och antagligen inrymt i ett tidigare kloster med samma namn, samt slutligen Leskaja. Var det sistnämnda ligger kunde jag icke utröna då jag icke ansåg lämpligt att för tillfället fortsätta konversationen med vederbörande om detta tema helst jag icke kunde hitta någon ofarlig uppslagsända. Samtalet fördes på sådant sätt att även om det inrapporteras till sovjetiska vederbörande det samma visserligen - som allt vad utlännningar i missionschefers ställning fråga - torde noteras men endast sättas i samband med den internationella aktionen mot tvångsarbetet.

Min sagesman uppgav vidare att medan tidigare politiska fångar huvudsakligen hållits fängslade i Lublianka och Botyrskaja numera, så vitt han visste, ingen dylik fördelning av klientelet göres mellan de olika fängelserna i Moskva. Samtidigt nämnde han att dessa f.n. nyttjas såsom rannsakningsfängelser och att dömda fångar föras därifrån till arbetsläger för avtjänande av frihetsstraff. Tidigare hade ett antal dylika läger funnits i Moskvas omedelbara närhet men min sagesman påstod sig ha intryck av att de i flertalet fall numera förlagts till längre bort belägna orter. Av egna iakttagelser att döma torde dock ett visst antal fångar - av vad slag kan jag givetvis icke bedöma - alltjämt

sysselsätts med arbeten på byggen och vägar i och kring Moskva. En del läger torde finnas kvar även här - något som ju min sagesman icke heller förnekade.

Med hänsyn till ärendets delikata natur måste jag som Du förstår gå fram med stor försiktighet, även bland utlänningarna, vid de anbefallda efterforskningarna. Skulle jag själv börja ställa frågor till kollegorna komme saken snart att bli kommenterad - så liten är nämligen härvarande diplomatiska corps. Viskar man en fråga i skogen får man ekot åter i form av ett bestämt påstående. Vad jag nu sagt gäller givetvis icke några av mina stormaktskollegor. Men dessa kunna på andra sidan helt säkert icke på rak arm ge mig svar utan att först fråga sina närmaste medarbetare, vilket omedelbart skulle sätta igång pratkvaren. Under sådana förhållanden har jag beslutat mig för att i betryggande former och på sätt som icke kan vara ägnat väcka den björn som ev. sover utnyttja de få möjligheter som kunna erbjuda sig för mig personligen att vid tillfälliga samtal med enskilda ryssar inhämta ytterligare informationer i ärendet. Samtidigt har jag bett Juhlin Dannfelt att med stor försiktighet sondera någon av sina amerikanska kollegor i samma syfte.

Slutligen vill jag än en gång understryka vad jag sade. Engfeldt nämligen att ett sändebud här i landet såsom förhållandena äro icke kan taga kontakt med enskilda namngivna sovjetmedborgare i hopp om att få några som helst informationer i ett ärende som detta - om han nu överhuvudtaget skulle lyckas få fatt på vederbörande. Däremot skulle man genom ett dylikt tillvägagångssätt helt säkert väcka myndigheternas uppmärksamhet och dessutom ge stoff till en diplomatisk incident.

Stockholm den 15 september 1951.

Personligt och strängt förtroligt.
P 2 I bil.

ang. Sjöborgs-utredningen

Sthlm. den 15.9.51.

Överl. t. Komm. Danielsson,
Sthlm., f.k. (hemligstpl.)

P 2 Bu^I

u/ S. Engfeldt
tj.f.byråchef

Broder,

./.. Rönnhedh har i en promemoria, som jag bifogar i utdrag, redogjort för ett samtal han haft med fru Larsen-Ferenczy, telefonist vid Bukarest-beskickningen, som under några månader suttit häktad hos den rumänska polisen. Förhørsledaren skulle, såsom framgår av promemorian, ha beskyllt svenska beskickningen för att vara "den största spioncentralen i Bukarest", som man "snart skulle komma till rätta med". Fru Larsen-Ferenczys egen reflektion här till hade varit, att man försökte skaffa "bevismaterial" till en ny spionprocess.

Rönnhedh har i samband härmed också meddelat, att två personer, som anlitats av Bukarest-beskickningen för kontakt med vår förutvarande konsul i Sibiu i samband med efterforskningarna efter ^{en}läkare i Siebenbürgen (Müller-affären), numera häktats. En av den, en äldre dam, häktades i början av augusti synbarligen utan rimlig anledning, då hon alltid fört ett stilla och tillbakadraget liv. Vi sväva i ovisshet, om något eventuellt hänt även konsuln i Sibiu, som enligt överenskommelse skulle ha besökt Rönnhedh före hans avresa till Sverige men icke infann sig.

Till Din orientering vill jag säga, att varken konsuln eller någon av de övriga anlitade personerna ha den minsta aning om att efterforskningarna stå i samband med R.W.-affären. För dem har i stället uppgivits, att en svensk dam, som på sin tid deltagit i svensk hjälpverksamhet i Rumänien, blivit förälskad i ifrågavarande läkare, som hon icke hört ifrån på lång tid, varför hon ombett beskickningen

ambassadören S e h l m a n ,
o s k v a .

att försöka införskaffa upplysningar om honom.

Khuru vad som förekommit icke med nödvändighet behöver stå i samband med de uppdrag beskickningen lämnat vissa personer, anse vi, att beskickningen i Bukarest tills vidare bör förhålla sig helt passiv i Müller-ärendet.

Då man måste räkna med möjligheten, att beskickningen för närvarande kan vara starkare övervakad än vanligt, är det väl lämpligast att icke heller i ärendet Stefan Carl vidtaga ytterligare åtgärder - såvida icke därvarande israeliske chargé d'affaires av eget initiativ tar upp frågan. Jag erinrar i detta sammanhang om att en ny man kommit till Bukarest efter Israels chargé d'affaires Halevi, vilken som Du känner till varit Allard behjälplig. Vi överväga i stället, att genom Hedengren fråga förutvarande israeliske ministern i Bukarest, Avriel, som numera torde vara kabinettsssekreterare i det israeliska utrikesministeriet, huruvida han anser sig kunna instruera den israeliska beskickningen i Bukarest att upprätta kontakt med Stefan Carl för att förmå honom att emigrera utan att därvid gå in på R.W.-frågan med honom. Finge man Stefan Carl väl utanför järnridån, föreligga ju helt andra möjligheter att höra honom, som ju uppenbarligen intar en nyckelställning i detta tragiska ärende.

u/ Sven Dahlman

X/ Thunberg 11/11/77: Nimmer har
herbets på Allard i stället att
skall kontakta Halevi (i Rom)

Utdrag ur strängt förtroligt P.M. angående samtal med fru Larsen-Ferenczy. u/ Gösta Rönnhedh, Bukarest, p.t. Växjö den 2 september 1951.

Norskfödda fru Larsen-Ferenczy, t.o.m. den 30.6.1951 anställd vid beskickningen såsom telefonist, häktades tillsammans med sin rumänske make för några månader sedan. Efter framställningar från denna beskicknings sida frigavs hon från fängelset den 17 nästlidna juli, varefter hon begav sig till sina på landsbygden bosatta svärföräldrar för att erhålla någon tids vila.

Vid sin återkomst därifrån, som sammanföll med min avresa till Sverige för semester den 25 förliden månad, uppsökte hon mig och meddelade under tysthetslöfte i huvudsak följande:

Under tiden hon varit arresterad, hade hon förvarats i säkerhetspolisens lokaler i inrikesministeriet, under det att hennes fyra-åriga dotter samtidigt å ett i partiets regim drivet barnhem i Snagov, c:a 40 km. från Bukarest. Behandlingen i fängelset hade under förhandenvarande omständigheter varit på det hela taget mild - hon hade sålunda ej utsatts för påtryckningar i form av fysiskt våld. Inkvarteringen hade varit i en källarcell tillsammans med ett antal andra kvinnliga fångar. Förplägnaden hade huvudsakligen bestått av bönsoppa och svart bröd, men dock tillräckligt för att under en kortare tid uppehålla livet.

Sammanlagt hade fru Larsen-Ferenczy under olika tider av dygnet varit kallad till förhör tio gånger, varvid hon vid varje tillfälle försetts med mörka glasögon, så att hon ej skulle igenkänna sina förhørsledare. En gång hade emellertid en av dessa varit en officer i rysk uniform, som talade god rumänska, men med märkbar rysk accent. Han hade utfrågat henne om förhållandena vid beskickningen.

Sedan hon till en början på sedvanligt sätt ingående skriftligen fått redogöra för sina levnadsförhållanden övergingo förhören till mannens verksamhet; han hade jämt ett par andra ännu i Bukarest verk samma privata speditörer samt några tulltjänstemän häktats för - såsom det heter - brott mot de ekonomiska lagarna. Rättegången mot honom och övriga inblandade skulle äga rum den 7 dennes.

Förhören med fru Larsen-Ferenczy beträffande hennes makes affärsverksamhet hade i stort sett varit ganska korta. Så mycket mera uppmärksamhet hade från förhørsledarnas sida riktats gentemot denna beskickning; såsom bekant hade hon tidigare till inrikesministeriet på regelbundna kallelser måst infinna sig där för att lämna informationer

om beskickningen och dess personal, men hon hade sedan flera månader tillbaka icke erhållit några dylika uppmaningar. Nu hade fru Larsen-Ferency emellertid förebråtts av en av förhørsledarna för att hon icke självant infunnit sig hos vederbörande, till vilket hon genmält, att hon icke haft något att rapportera och att hon hade trott, att hon skulle infinna sig blott på särskild kallelse.

Under de förhör, som rörde sig om denna beskickning, hade hon i första hand noggrant utfrågats om med vilka rumänska medborgare envoyén och fru Allard samt jag hade samröre och om vilka personer - såväl utländska diplomater som enskilda - som besökte beskickningen. Härtill hade hon svarat, att hon endast kände till vilka personer, som under tjänstetid avlade besök vid beskickningen, och i övrigt hänvisat till tjänstefolket. Hon hade vid åtskilliga tillfällen utfrågats om hon biträde vid utskriften av förtroliga rapporter, vilket hon förnekat under förklaringen att detta - såvitt hon visste - utfördes endast av den svenska personalen. Vidare hade hon utfrågats om i vilket förhållande beskickningens rumänska skrivbiträde, fröken Kroupensky, samt advokaten, fru Geröta, stode gentemot Sveriges representation i Rumänien.

Vid ett tillfälle då fru Larsen-Ferency pressats särskilt hårt angående beskickningens verksamhet, hade förhørsledaren framslungat beskyllningen, att "svenska legationen vore den största spioncentralen i Bukarest och att man snart skulle komma tillrätta med den". Liknande yttranden senare hade givit henne den uppfattningen, att man å rumänska sida hade för avsikt igångsätta en spionprocess i stil med andra, gentemot utländska beskickningar riktade processer. Såvitt hon kunde förstå, sökte man emellertid ännu nödigt "bevismaterial".

I anledning av indragningen av sändebudsposten i Bukarest skedde såsom bekant uppsägningar av lokalt anställd personal, varav även fru Larsen-Ferency berördes, d.v.s. hon kunde kvarstå i tjänst t.o.m. den 30.6.1951. Härom hade hon även under förhören underrättat vederbörande, vilka emellertid varit särskilt angelägna om att hon skulle återupptaga sin tjänst så snart som möjligt. Då hon av säkerhetspolisen beordrats lämna ett svar härutinnan, sade jag henne, att hennes uppsägning ske på grund av budgetära skäl och att hennes evt. fortsatta tjänstgöring vid beskickningen vore beroende av Departementet. - Så mycket jag med hänsyn till hennes fleråriga tjänst gärna skulle vilja behålla henne vid beskickningen, vore det dock en kostnadsfråga, varom beslut från högre svenska myndigheter erfordrades. Något sådant kunde emellertid ej påräknas tidigare än min återkomst till Bukarest och i anledning av de gjorda personalinskränkningarna i den svenska utrikesrepresentationen borde hon icke göra sig för stora förhoppningar om en återanställning vid beskickningen.

STATSPOLISEN.

3:e rotelns 2:a byrå

Till

Herr 1:e Sekreteraren Stig Engfeldt,
Kungl. Utrikesdepartementet,
Stockholm.

I anknäytning till vårt samtal av den 10/9 1951 angående Stefan Carl vill jag här rekapitulera, vad som hittills framkommit i spåret af Sandeberg - Stefan Carl.

Redaktör af Sandeberg berättade i maj 1949:

"När jag 2 april 1946 kom till Moskva efter att ha frigivits ur krigsfängeläget i Krasnogorsk, måste jag stanna en vecka i en kasern, som utgjorde något slags genomgångsläger för skilda kategorier folk, vilka väntade på transport. Det var dels frigivna civilinterner som jag själv, dels ryska soldater, vilka inte haft sina papper i ordning, dels polacker och andra, som slagits för ryssarna i ryska förband, dels balkaneser, som låtit frivilligt arbetsmobilisera sig, och vilkas tid i Ryssland nu var slut. Jag blev genast bekant med en rumän tillhörande sistnämnda kategori - hans efternamn, någonting på sen, har jag glömt men han kallades allmänt "Carl".

Så snart "Carl" fick reda på, att jag var svensk, frågade han mig, om jag kände Raoul Wallenberg. Han berättade, att han varit arbetskamrat med svensken vid en industrianläggning i närheten av Moskva. Wallenberg hade vid ett tillfälle försökt fly för att ta sig till svenska beskickningen men blivit upptäckt och återförd. Därefter hade han transporterats till någon annan arbetsplats, som låg längre bort från den ryska huvudstaden, och samtidigt hade "Carl" förts till kasernen i Moskva för vidarebeordran till Rumänien. När jag träffade "Carl", hade han varit där två månader, varav följer, att Wallenbergs flyktförsök och borttransport måste ha skett någon gång omkring månadeskiftet januari - februari 1946."

Den av af Sandeberg omnämnda Carl blev på nyåret 1951 idetifierad som rumänske medborgaren Stefan Carl, bosatt i Cluj i Rumänien; och påskdagen 1951 (den 26/3) var sammanträffande avtalat mellan Carl och svensk representant, men Carl kom ej till mötesplatsen. Emellertid hade en israelisk legationstjänsteman Halevi i Bukarest haft ett samtal med Carl tidigare på dagen, och Carl hade då berättat, att han år 1946 i Moskva en gång sammanträffat med Raoul Wallenberg. Sammanträffandet hade skett p

ett s.k. "Repatriierungsamt", som Carl besökt för att ordna med formaliteterna i samband med sin avresa från Sovjetunionen. Wallenberg hade anlänt till nämnda amt från något läger åtföljd av två vakter. Carl hade haft tillfälle tala med Wallenberg under ett par timmar.

Kalevi har sedermera enligt meddelande från envoyén Allard kompletterat sina uppgifter efter samtalet med Carl.

Carl hade vid tiden ifråga nästan dagligen besökt en repatrieringsbyrå i Moskva, och i väntrummet, där ett flertal personer alltid uppehållit sig, hade han en dag sammanträffat med en man, som sade sig vara svensk och heta Wallenberg. Samtalet hade förts på tyska. Wallenberg kom från ett arbetsläger utanför Moskva och var åtföljd av vakter därifrån. Han tilläts dock rör sig fritt i väntrummet och kunde samtala med vem han önskade. Enligt Kalevi skulle Stefan Carl ha yttrat, att Wallenberg sagt sig ha blivit omhändertagen av ryssarna i Berlin.

+ + + + +

Om nytt sammanträffande antingen direkt eller indirekt genom någon israelisk beskickningsman kan ordnas med Stefan Carl bör följande frågor bli föremål för diskussion:

- 1) Kan Carl redogöra närmare för omständigheterna, då Wallenberg började samtalet med honom? Carl bör anmodas att i gylligaste mån försöka erinra sig Wallenbergs ord, om Wallenberg berättade något om sitt uppdrag i Budapest, sin arrestering och orsaken därtill, vilka fängelser eller interneringsläger, se han vistats i, särskilt då om Wallenberg nämnt Krasnijgorsk-läget.
- 2) Hade Wallenberg nämnt något om anledningen till att han fick besöka repatrieringslokalen i Moskva?
- 3) Had han Carl lämna något besked till svenska myndigheter, för den händelse Carl lyckades komma ut från Sovjetunionen?
- 4) Kan Carl lämna en något så när utförlig beskrivning på Wallenberg, såsom längd, ålder, hårfärg och myckenhet hår, ögonfärg, ögonbryn (buckiga eller tunna), ansiktsform, näsan utseende, munnens och läpparnas form (stor eller liten mun, tunna eller fylliga läppar) öronens utseende (såsom utstående eller åtliggande, stora eller små), kroppsbyggnaden, (spenslig eller grov). Allmänt hälsotillstånd vid tiden ifråga.

- 5) Någotsånär exakt tidsbestämning?
- 6) Kan Carl uppge namnet på någon annan person, som såg Wallenberg vid tillfället och som kan tänkas ha sluppit ut från Ryssland?
- 7) Namn på någon rysk funktionär i repatrieringslokalen?
- 8) Kan Carl ha sammanblandat af Sandebergs och Wallenbergs uppgift om arrestering i Berlin?

Stockholm den 12 september 1951.

(Otto Danielsson)
Kriminalkommissarie

+ Sam. Munko generalisten

* eller en her Christianen

Stockholm den 6 juli 1951.
Överlämnas till Kommissarien Daniels-
son, Stockholm, för kännedom.
Enligt uppdrag:

(Stig Engfeldt)
tjf. Byråchef

Avskrift av strängt förtroligt handbrev från
t.f. Chargé d'Affaires Hammarskjöld, Wien,
till Utrikesrådet Dahlman, Utrikesdeparte-
mentet, dagtecknat den 4 juli 1951.

För vinnande av tid får jag härmed enligt Allards
önskan översända avskrift av ett i dag hit inlämnat brev
från Israels chargé d'affaires i Bukarest.

Avskrift av avskrift.

Bucarest, le 2/7/51.

Cher Monsieur Allard,

Notre plan ne s'est pas réalisé tout à fait comme nous l'avons conçu. La personne de confiance n'a pas osé d'aller directement chez S.C. pour des raisons bien compréhensibles de sécurité. Il est tout de même allé recueillir des informations sur S.C. Il y a deux jours, notre personne m'a apporté les renseignements qu'il a réussi à ramener. S.C. est membre du parti; travaille comme un comptable dans une entreprise. C'est un homme sérieux et on peut se fier à ses paroles. Il est célibataire, lié pourtant avec ses parents qui se trouvent aussi dans la même ville. Il paraît que ses parents voudraient aller en Israel. Le fait de son appartenance au parti rend la possibilité de l'approcher très difficile et problématique. Cela explique peut être le fait qu'il n'est pas revenu l'autre jour.

En tout cas l'enquête sur lui continue encore et on cherche les possibilités comment l'accoster indirectement. J'ai laissé les ordres nécessaires à ce sujet et j'ai communiqué tout cela à Mr le secrétaire.

Je vous assure de nouveau qu'on fera tout le possible. Vu la délicatesse du sujet, il faut agir, bien entendu, avec maximum de précautions.

Veuillez agréer etc.

/s./ E. Halevi

Stockholm den 6 juli 1951.
Överlämnas till Kommissarien Daniels-
son, Stockholm, för kännedom.
Enligt uppdrag:

(Stig Engfeldt)
tjf. Byråchef

Avskrift av handbrev från Envoyén Allard,
Budapest, till Utrikesrådet Dahlman, Utrikes-
departementet, dagtecknat den 28 juni 1951.
Personligt och strängt förtroligt.

Vad beträffar Stefan Carl skall jag härmed lämna några
kompletterande upplysningar i anslutning till i annan ordning
redan översända meddelanden.

Jag vill till en början framhålla, att Halevy visade sig
ovanligt hjälpsam och tillmötesgående. Han förklarade, att han
skulle göra allt vad som stod i hans förmåga för att ånyo åvåga-
bringa kontakt med Stefan Carl och tillfogade, att hans regering
vore i lika hög grad som den svenska intresserad av att efter-
forskningarna rörande Wallenbergs öde skulle krönas med framgång

Som jag redan i annat sammanhang omnämnt, hava ett par av
de förtroendemän, som Halevy använt eller tänkt anlita för detta
uppdrag redan häktats. Han kände emellertid ännu en person, som
skulle vara lämplig för uppgiften ifråga. Då denne bodde i norra
delen av Rumänien - om jag fattade rätt i trakten av Arad - skul-
det dock dröja några dagar, innan han kunde infinna sig i Bukare
för att erhålla nödiga instruktioner.

Vad beträffar Stefan Carls inställning till en eventuell
emigration, har synbarligen Rönnhed på grund av språksvårigheter
missuppfattat Halevys uttalande. Denne meddelade nämligen, att h-
aldrig sagt att Stefan Carl vägrat att emigrera utan blott fram-
hållit, att han icke hört talas om att denne ville lämna Rumänien.
Vi överenskommo nu, att Halevys förtroendeman till en början sku-
le söka erhålla klarhet, huruvida Stefan Carl önskade emigrera
och, om så vore fallet, försäkra denne, att Israels legation sku-
le på allt sätt underlätta genomförandet av hans planer. Om däre-
mot Stefan Carl förklarade sig önska stanna i Rumänien, skulle
förtroendemannen diskret antyda möjligheten av att han kunde

påräkna en större penningssumma, om han beslutade sig för emigration.

Vidare vill jag understryka, att Wallenberg, enligt Stefan Carls redogörelse under samtalet med Halevy, vid sammanträffandet i repatrieringsbyrån icke uppgivit sitt förnamn utan blott omnämnt, att han var svensk och hette Wallenberg. Halevy hade haft det intrycket, att samtalet mellan Stefan Carl och Wallenberg varit mycket kort. Synbarligen hade de personer, som befunno sig i väntrummet, för att fördriva tiden frågat varandra om namn, nationalitet, uppehålls-ort etc.

Tyvärr har Halevy, som nu vistats i Bukarest i något över två år, förflyttats som legationsråd till Israels beskickning i Rom och torde komma att lämna Rumänien den 2 juli. Han skall emellertid på vägen till Italien passera Wien - sannolikt den 4 juli - och då genom en pålitlig mellanhand till vår beskickning där överbringa ett till mig personligen ställt brev, vari han skall redogöra för resultatet av sina efterforskningar. Jag räknar med att erhålla detta brev genom flygkurir från Wien och skall så snart jag mottagit detsamma omedelbart underrätta Dig om innehållet.

Avskrift av handbrev från Envoyén Allard,
Budapest, till Utrikesrådet Dahlman, Utrikes-
departementet, dagtecknat den 28 juni 1951.
Personligt och strängt förtroligt.

Vad beträffar Stefan Carl skall jag härmed lämna några kompletterande upplysningar i anslutning till i annan ordning redan översända meddelanden.

Jag vill till en början framhålla, att Halevy visade sig ovanligt hjälpsam och tillmötesgående. Han förklarade, att han skulle göra allt vad som stod i hans förmåga för att ånyo åvägbringa kontakt med Stefan Carl och tillfogade, att hans regering vore i lika hög grad som den svenska intresserad av att efterforskningarna rörande Wallenbergs öde skulle krönas med framgång.

Som jag redan i annat sammanhang omnämnt, hava ett par av de förtroendemän, som Halevy använt eller tänkt anlita för detta uppdrag redan häktats. Han kände emellertid ännu en person, som skulle vara lämplig för uppgiften ifråga. Då denne bodde i norra delen av Rumänien - om jag fattade rätt i trakten av Arad - skulle det dock dröja några dagar, innan han kunde infinna sig i Bukarest för att erhålla nödiga instruktioner.

Vad beträffar Stefan Carls inställning till en eventuell emigration, har synbarligen Rönnhed på grund av språksvårigheter missuppfattat Halevys uttalande. Denne meddelade nämligen, att han alörig sagt att Stefan Carl vägrat att emigrera utan blott framhållit, att han icke hört talas om att denne ville lämna Rumänien. Vi överenskommo nu, att Halevys förtroendeman till en början skulle söka erhålla klarhet, huruvida Stefan Carl önskade emigrera och, om så vore fallet, försäkra denne, att Israels legation skulle på allt sätt underlätta genomförandet av hans planer. Om däremot Stefan Carl förklarade sig önska stanna i Rumänien, skulle förtroendemannen diskret antyda möjligheten av att han kunde

påräkna en större penningssumma, om han beslutade sig för emigration.

Vidare vill jag understryka, att Wallenberg, enligt Stefan Carls redogörelse under samtalet med Halevy, vid sammanträffandet i repatrieringsbyrån icke uppgivit sitt förnamn utan blott omnämnt, att han var svensk och hette Wallenberg. Halevy hade haft det intrycket, att samtalet mellan Stefan Carl och Wallenberg varit mycket kort. Synbarligen hade de personer, som befunno sig i väntrummet, för att fördriva tiden frågat varandra om namn, nationalitet, uppehålls-ort etc.

Tyvärr har Halevy, som nu vistats i Bukarest i något över två år, förflyttats som legationsråd till Israels beskickning i Rom och torde komma att lämna Rumänien den 2 juli. Han skall emellertid på vägen till Italien passera Wien - sannolikt den 4 juli - och då genom en pålitlig mellanhand till vår beskickning där överbringa ett till mig personligen ställt brev, vari han skall redogöra för resultatet av sina efterforskningar. Jag räknar med att erhålla detta brev genom flygkurir från Wien och skall så snart jag mottagit detsamma omedelbart underrätta Dig om innehållet.

Sthlm. den 4 juli 1951.
Överl. till Komm. Danielsson, Sthlm.,
f.k.

E.u.

S.Engfeldt

tjf.Byråchef

P.M.

Envoyén Allard har meddelat, att Israels chargé
d'affaires i Bukarest underrättat honom om att det ej
vore uteslutet, att Stefan Carl emigrerar, trots att
han är partimeålem. Halevis förtroendemän fortsatte
undersökningarna.

Stockholm den 4 juli 1951.

Telegram i blankett chiffer från
Bukarest

Avsant den 23 /6 1951 kl. 1310

Ankom den 23 /6 1951 kl. 1700

Utskrivet i exemplar.

Detta är ex.no.

Muller (L)
↑

32. Personligt för Dahlman.

Primo. Ditt brev den 14 juni P TT.

Stefan Carl vill enligt Halevi icke besvara fråga ett, vilken också synes irrelevant, sedan det framgått, att S. C. träffat W. blott en gång. Frågorna två till och med fem ^{är} besvarade i mitt 26. Fråga sex synes onödig, därest S.C. kan identifiera W. på fotona. H. är ombedd att genom sin förtroendeman framföra övriga frågor i P.M. den 13 juni. Jag skall ~~även~~ följande före min avresa dryfta ett förslag om emigration mot belöning.

Secundo. Då Müllers föreläsare är bosatta på en mindre ort, är det utan adressuppgifter alltför riskabelt att söka kontakt med dessa.

Tertio. H. har erbjudit sig att draga försorg om att Israels beskickning i Budapest, om så erfordras, bistår oss. Därest ingen erinran framföres från Eder sida, ämnar jag därför anlita en judisk förbindelseman för de i Dina övriga brev begärda efterforskningarna.

Allard.

* Vid bestämning f. s. träffande namn för andra väpningsläsare beaktade W något om orsaken förord. med Sandberg

*Dr. O. Halevi
P. H. Daniel, 12/6*

P 2 En I

Telegram i blankettchiffer från
Bukarest
Avsant den 20/ 6 1951 kl. 2200
Ankom den 21/ 6 1951 kl. 1150
Utskrivet i 3 exemplar.
Detta är ex.no. 3.

28. Personligt för Dahlman.

Vid mitt första samtal med Halevi försäkrade denne att göra allt i hans förmåga för underlättande efterforskningarna efter W. och lovade söka finna pålitlig person för resa till Cluj. Idag meddelade han, att närmare undersökningar visat, att två förtroende män som han tänkt anlita, redan voro häktade. Han hoppade finna en annan, vilken emellertid, då han är bosatt i landsbygden ej omedelbart kunde kontakta S. C. och därför icke hade möjlighet att ~~så~~ föra sitt uppdrag förrän i beginjan av juli. Denne skulle med hänsyn till föreliggande risk förutom fotona blott medföra reducerat frågeformulär då 34a frågor 1 - 12 samt 17 och 24 i stort sett besvarats i vårt chiffer 26, samt svaret på fråga 26 nej, beslutades ~~stryka~~ dessa. Jag anhöll om att vederbörande ånyo skulle fråga S. C. om tidpunkten för sammanträffande med W. samt dessutom om möjligt söka fastställa i vilken del av Moskva reatrieringsbyrån var belägen. Halevi meddelade vidare, att S. C. under samtalet med honom hade lämnat den egenomliga uppgiften, att W. sagt sig omhändertagen av ryssarna i Berlin, vilket tyder på förväxling med Sandebergs upplevelser. Jag framhöll detta för Halevi och bad honom ånyo undersöka denna punkt.

Allard.

P 2 En I

Telegram iblankett chiffer från
Bukarest

Avsant den 20 / 6 1951 kl 03.40

Ankom den 20 / 6 1951 kl 10.00

Utskrivet i 3 exemplar.

Detta är ex.no. 2.

Jm. o. Hal. rek. per
P. W. Daniels. 22/6

26. Personligt för Dahlman.

Halevi meddelar, att förföljelsen mot judar i Rumänien sedan månader starkt tilltagit, varjämte många häktats, så snart de trätt i förbindelse med Israels legation. Bland dessa befinner sig den man, som i mars sänts till Cluj för att uppspåra Stefan Carl, vilket allt förklarar den sistnämndes rädsla för att åter besöka Bukarest. Halevi, som vid Stefan Carls besök här haft ett långt samtal med denne och funnit honom vederhäftig, förklarade sig redan nu kunna besvara ett flertal frågor i Edert formulär den 16 april. Stefan Carls uppgifter till Halevi, som väsentligt skilja sig från Sandebergs, äro i huvudsak följande.

Vid de tyska truppernas ankomst till Rumänien flydde Stefan Carl till Sovjet, där han under hela kriget utförde krigsviktigt arbete utan att vara tvångsmobiliserad. Av vad natur detta arbete varit, eller var det företagits, hade han under samtalet icke nämnt. Efter krigets slut sökte Stefan Carl återvända till Rumänien och besökte i sådant syfte en tid nästan dagligen repatrieringsbyrå i Moskva. I väntrummet, där ett flertal personer alltid uppehöll sig, hade han en dag samtalat med en man, som sade sig vara svensk och heta Wallenberg. Samtalet hade förts på tyska, som båda behärskade. Stefan Carl likaledes kunnig i ungerska, rumänska och ryska. Wallenberg kom från ett arbetsläger utanför Moskva och var åtföljd av vakter därifrån. Han tilläts dock att fritt röra sig i väntrummet och kunde samtala med vem han önskade. Stefan Carl hade träffat Wallenberg blott vid detta ^{enda} tillfälle och kunde nu icke längre erinra sig Wallenbergs klädsel eller i detalj beskriva hans utseende. Sammanträffandet skulle ha ägt ^{rum} sommaren 1946, vilket sålunda strider mot Sandebergs uppgift. Stefan Carl, som återvände till Rumänien under senare delen av 1946, hade, då han i Moskva träffade Wallenberg, aldrig förut hört denne omtalas och saknade likaledes kännedom om hans

verksamhet i Budapest. Halevi framhöll, att Stefan Carl på förhand icke underrättats om anledningen till, att han kallats till Bukarest, varför han icke var förberedd på de frågor, som framställdes, och sålunda icke kunnat tillrättalägga svaren.

Allard

Stockholm den 14 juni 1951.

Strängt förtroligt och personligt.

4 bil.

Broder,

./1.

1) För Din kännedom får jag härmed översända avskrift av en rapport från franska säkerhetspolisen rörande Vas. Den är, som Du torde finna, ägnad att bidra till att ytterligare minska tilltron till honom. Tyvärr ha fransmännen icke uppfyllt sitt löfte att sända en utförlig rapport om Vas' öden i Frankrike efter den uppgivna flykten år 1947. Daniels-son kommer därför att onödigt tillställa franska vederbörande ett utförligt frågeformulär, som vi hoppas att våra franska vänner icke skola underlåta att besvara. Då härigenom ytterligare tid åtgår och vi, så länge starka tvivel måste råda om Vas' avsikter i hela denna affär, icke önska att han skall få tillfälle att agera på egen hand, ha vi instruerat beskickningen i Bonn att beställa hos vederbörande tyska myndighet, att Vas om möjligt hålles kvar i betryggande förvar, så att, när vår utredning slutförts, förnyat förhör kan anställas med honom av härifrån utsända personer. Trots allt anse vi nämligen, att någon liten kärna av sanning kan finnas i mannens historia om Wallenberg, varför man bör gå till boten med saken.

Jag begagnar tillfället att närslutet översända två fotografier av Vas samt en lista med frågor att riktas till Snigwarto. Till den sistnämndes föräldrar synas lämpligen

/2-3.

(Bif. ej till
Bukarest.)

Envoyén Allard,

frågorna numris 1 - 4 och 10 och 11 böra riktas. Dessutom bör man fråga föräldrarna, huruvida de kännat till eller någon gång hört talas om en man vid namn Georgehe Vas (Vasiu) och i så fall under vilka omständigheter.

2) Stefan Carl-spåret bör, såsom framgått av meddelanden i annan ordning härifrån, energiskt tillföljas, då detta spår uppenbarligen är ett av de allra viktigaste i hela Wallenberg-affären. Det är därför att beklaga, att svårigheterna skola vara så stora att ånyo upprätta kontakt med honom. Alla tänkbara möjligheter böra emellertid utnyttjas för att få den till stånd. En fråga som jag bland annat ställt mig är denna: Skulle man icke kunna sätta i läfte om en större penningssumma ändå förmoda Stefan Carl att emigrera?

Jag hoppas, att det skall lyckas Dig att förmoda israeliska beskickningen att sända någon tillförlitlig man till Cluj. För detta ändamål medskänder jag en förkortad lista med frågor, som böra ställas till Stefan Carl.

./4.

Dahlman.

Avskrift.

Frågor till S.C. i Cluj.

- 1) Vilka orter (städer) i Ryssland har han vistats i?
- 2) Vilka språk talar S.C.?
- 3) Var träffade han R.W. första gången?
- 4) Under vilka omständigheter erfor han, att det var R.W.?
- 5) Vilket språk samtalade de på?
- 6) Kan han lämna en utförlig beskrivning på R.W. (längd, ålder, hårfärg och myckenhet hår, ögonfärg, ögonbryn, buskiga eller tunna, ansiktsform, näsans utseende, var munnen bred eller smal, voro läpparna tunna eller fylliga, voro öronen stora eller små, åtliggande eller utstående, hurdan var kroppsbyggnaden, spenslig smärt eller satt eller grov, påminde ansiktet eller figuren om någon viss ras).
- 7) Kan S.C. ge en något så när exakt tidsbestämning för sammanträffandet med R.W.?
- 8) Kan S.C. möjligen angiva namnen på andra tvångsmobiliserade eller fångar, som voro i tillfälle att se R.W. vid S.C:s sammanträffande med honom.
- 9) Berättade icke R.W. några detaljer om orsaken till att han fanns i Sovjetunionen?
- 10) Kan S.C. ha förväxlat R.W. med af Sandeberg?

Stockholm den 13 juni 1951.

u(Otto Danielsson

CHIFFER BUD.

ang. Sjöborgs-utredningen.

Beskickningen i Bukarest

För Allard från Dahlman. Ditt handbrev Sofia 9.
Vi finna det önskvärt Du kvarstannar Bukarest tills
Halevi återkommer för att hos honom hemställa om all
hjälp som är möjlig. För närvarande icke nödvändigt
att Din fru kommer hit. Ytterligare orientering sändes
med Backlund till Budapest med kopior till Bukarest för
Dig eller i Din frånvaro Rönnehedh.

Cabinet

4.6.51.

ang. Sjöborgsutredningen.

Chiffer BUD.

*2x 11.5/6 av chiffer sedan, då förklarar för
 efter kl. 16 o. Allard möjligen redan
 behandlar han namnen hos Tid.
 S.E.*

Beskickningen Bukarest

För Allard från Dahlman. Ditt handbrev 30
 maj Istanbul. Primo. Det synes oss synnerligen
 angeläget att Stefan Carl så snart som möjligt
 utfrågas. Ifrågasätter ^{om någon} ~~att~~ representant ^{för} frånve-
 derbörande legation på beskickningens bekostnad
 skulle kunna
 /uppsöka honom sedan uppdragets vikt och betydelse
 av största diskretion inskräpts. Secundo. Bekräftar
 åter att undersökningarna i fallet Cuza böra fort-
 sättas.

Cabinet

Avskrift.

Din. ner
Kopie 1. Handelen
Ch. Bulman
4/6
Istanbul den 30.5.51.

Personligt och strängt förtroligt.

Broder,

Tack för Dina tvenne brev i Müller-affären. Jag skall givetvis i enlighet med Din önskan stanna i Budapest, så länge som behövs.

Som Du vid det här laget vet genom min frus brev till Dig från Bukarest, synes ju Müllers historia vara uppdiaktad från början till slutet, då ingen läkare med namnet Cuza finnes. Att juveleraren i Wien och prästen i Linz, som Fondell träffat, påstått motsatsen är tydligen beroende på en bland rumäner vanlig förväxling mellan namnen Cuza och Sturdza. En ogift och känd läkare i Sibiu med förstnämnda namn finnes. Konsuln i Sibiu har dessutom tillfogat att det uppgivna förnamnet till doktorn (Surdu) icke användes bland rumäner.

Vad beträffar Stefan Carl har Israels beskickning meddelat, att han är rädd för att taga kontakt med beskickningen ännu en gång. Han har sålunda icke varit i Bukarest och därför icke fått del av det frågeformulär som sändes till Rönnehed. På vår förfrågan har vidare meddelats, att Stefan Carl icke önskar emigrera till Palestina. Jag hade eljest tänkt begära att han av Israels legation skulle erhålla prioritet för resa till Palestina, där han lättare skulle kunna utfrågas av våra representanter.

Då jag förmodar, att det blir en del skrivarbete i Budapest i denna fråga och jag ej vill anlita den ordinarie skrivpersonalen på beskickningen hoppas jag att UD inget ha emot att jag ber Rosita komma över från Wien till Budapest på några dagar eller högst en vecka. Jag har redan talat med henne härom innan hon lämnade Budapest och hon lovade komma över från Wien om jag behövde henne. Hon har med tanke på

denna eventualitet icke avanmälts i Budapest utan innehar fortfarande diplomatkort av UD. därstädes. Om jag ej hör något från Dig, utgår jag från att min begäran bifalles.

Din tillgivne SvenAllard.

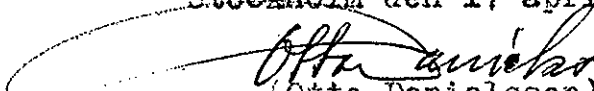
Kolbrunn 10. dnr.
baff 10. dnr.

Juh. 20/4 (gen.
Juh. 1/5 1951)

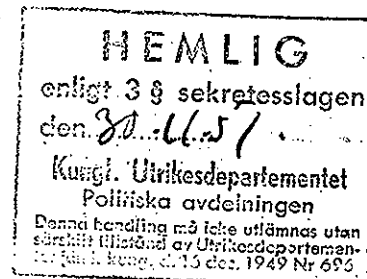
Kommentarer till sådret af Sandeberg - Stefan Carl och Hille.

1/ I första hand bör avvaktas resultatet av nytt samtal med Stefan Carl i enlighet med det frågeschema, som den 16 april 1951 översändes till Bukarest. I andra hand skulle man måhända böra vidtaga åtgärder för att nå förbindelse med den av af Sandeberg nämnde Hille (förnamnet möjligtvis Kurt). Hille hade för af Sandeberg uppgivit sig vara hemmahörande i Bautzen i Niederschlesien, och då denna stad är belägen inom Östzonen i Tyskland är det givetvis förenat med en del svårigheter att komma i förbindelse med Hille personligen eller dennes föräldrar och familj. Någon svårighet att komma fram till det utvårdshus, där Hilles föräldrar skola vara värdfolk är det visserligen inte, men med hänsyn till af Sandebergs misstankar om att Hille kunde vara en av ryssarna omskolad kommunist, måste man givetvis gå fram med mycket stor varsamhet, om man skulle försöka närma sig Hille eller dennes släktingar. Kunde man anträffa en tystlåten och smidig svensk affärsman, som hade ett plausibelt skäl för besök i trakterna, t.ex. besök på Leipziger-mässan (Bautzen ligger rakt öster om Leipzig) kunde givetvis en chans yppa sig. Om advokaten Erik Sjöman, vilken såsom ombudsman för Svenska Handelsagenters Förening brukar besöka Östzonen, skulle ha någon anledning att besöka exempelvis Leipzig, skulle jag vilja föreslå honom, om han vore villig att åtaga sig uppdraget. Denna åtgärd bör dock såsom jag tidigare framhållit tagas under övervägande först sedan man erhållit kännedom om resultatet av samtalet med Stefan Carl.

Stockholm den 17 april 1951.

(Otto Danielsson)

Avskrift av strängt förtroligt och personligt handbrev från utrikesrådet Dahlman, UD, till kanslisten Rönnehedh, Bukarest, dagtecknat Stockholm den 16 april 1951.

Närslutet får jag översända den av Eder
önskade frågelistan, 12 fotografier av R. W. och andra
personer samt ytterligare ett tidningsfoto av af San
berg. Fotona och klippet torde efter begagnandet åter
sändas.

Frågor till S.C. i Cluj: som tog till sig med honom (SS)

Frågor till S.C. i Cluj

Frågor till S.C. i Cluj

1) När arbetsmobiliserades S.C.? (SS)

2) När kom han till Ryssland? (AS)

Frågor till S.C. i Cluj

3) Vilka orter (städer) i Ryssland har han vistats i? (SS)

4) Under vilka tider på de olika platserna? (SS)

5) Vilka språk talar S.C.?

6) Var träffade han R.W. första gången?

7) Under vilka omständigheter erfor han, att det var R.W.?

8) Vilket språk samtalade de på?

9) Behärskade R.W. det språk, de samtalade på?

10) Kan S.C. lämna en beskrivning på d.s.k. Repatrieringsamt, där han säger sig ha träffat R.W.?

11) Kan han lämna en utförlig beskrivning på R.W. (längd, ålder, hårfärg och myckenhet hår, ögonfärg, ögonbryn, buskiga eller tunna, ansiktsform, näsans utseende, var munnen bred eller smal, voro läpparna tunna eller fylliga, voro öronen stora eller små, åttliggande eller utstående, hurdan var kroppsbyggnaden, spenslig, smärt eller satt eller grov, påminde ansiktet eller figuren om någon viss ras)?

12) Kan han erinra sig hur R.W. var klädd?

13) Hur var hans allmänna tillstånd, mycket mager och undernärd eller syntes han vara vid god hälsa?

14) Kan S.C. ge en något så när exakt tidsbestämning för sammanträffandet med R.W.?

15) Kan S.C. möjligen angiva namnen på andra tvångsmobiliserade eller fångar, som voro i tillfälle att se R.W. vid S.C:s sammanträffande med honom.

16) Kan S.C. uppgiva namn på någon rysk funktionär på platsen?

17) Kan S.C. möjligen yttra sig om de båda vakterna som bevakade R.W.? Tillhörde de hemliga polisen, militären eller voro de fångvaktare? Voro de beväpnade?

18) Berättade icke R.W. några detaljer om orsaken till att han fanns i Sovjetunionen?

19) Känner S.C. till något om R.W:s chaufför Langfelder och om denne också var arresterad i Sovjetunionen?

20) Lämnade S.C. sin adress i Rumänien till någon svensk?

21) Träffade han någon annan svensk än R.W. i Ryssland?

Vänd

22) Känner han till något om den svenske journalisten Edward af Sandeberg?

23) Kan S.C. ha förväxlat R.W. med af Sandeberg?

24) När återkom S.C. till Rumänien?

25) Fick inte R.W. någon adress av S.C. i likhet med af Sandeberg?

26) Har inte S.C. hört något av R.W. efter sammanträffandet på Repatrieringsamt?

Avskrift av strängt förtroligt handbrev
från Kanslisten Rönnhedh, Bukarest, till
Utrikesrådet Dahlman, Utrikesdepartementet,
gagtecknat den 28.3.1951.

Åberopande envoyén Allards handbrev av den 7 dennes ber
jag få meddela, att jag påskdagen kallades till Israels här-
varande chargé d'affaires, M. Halevi, som uppmanat den enlig
bilagorna i handbrevet den 17 nästlidna februari i Cluj bo-
satte rumänske juden Stefan Carl att besöka Bukarest.

Avsikten var att jag vid detta tillfälle skulle person-
ligen få samtala med honom. Då han, efter det jag väntat i
det närmaste en timme efter utsatt klockslag, emellertid ej
uppenbarade sig, höll hr Halevi för troligt, att Carl av för
siktighetsskäl ej vågade sammanträffa med mig.

Hr Halevi hade av såväl sin minister som av mig i förvä
orienterats om de upplysningar, vilka vi önskade erhålla, oc
han hade tidigare under dagen haft ett samtal med bemälda St
fan Carl, som bekräftade, att han år 1946 i Moskva en gång
sammanträffat med Raoul Wallenberg. Detta hade skett vid ett
tillfälle, då han besökte ett ryskt s.k. "Repatrieringsamt"
för att ordna formaliteterna i samband med sin avresa från
Sovjetunionen. Wallenberg hade, eskorterad av två vakter, sa
tidigt anlant till nämnda myndighet från något slags läger.
De hade sedan under väntan på att få företräde haft tillfall
samtala under ett par timmar, varför Carl även nu med säkerh
kunde erinra sig, att det verkligen var Raoul Wallenberg, me
vilken han talat.

Jag beklagar, att jag ej fick tillfälle personligen sam
tala med Carl, men M. Halevi lovade, att därest Carl åter be
sökte sin beskickning söka erhålla ytterligare uppgifter, va
efter jag skall återkomma.

fl

Sandberg's
original paper

Oh! da de
stärkningen skall
beräkning för på
kopier i vår om-
om and de de papper
hans hant
antalsbar!

~~CONFIDENTIAL~~

En av de återvändande Claudio de Mohr, f.d. ~~pressattaché~~
pressattaché ~~ix~~ vid italienska legationen i Sofia och nu på
pressavdelningen på det italienska utrikesdepartementet, ~~xx~~ hade
inspär rad en längre tid i fängelset Lefortovskaja i Moskva i cell
152 tillsammans med en annan italienare, likaledes diplomat, vilken
nu befinner sig på det italienska konsulatet i Alger. I cellen bred
vid - nr. 151 - satt Raoul Wallenberg tillsammans med en tysk
diplomat vid namn Röhrich. Genom knackningar i väggen kunde invånar
na i de båda cellerna kommunicera med varandra , trots bestraffning
na om de upptäcktes. Wallenberg omtalade sin via dolorosa från
Budapest till Moskva, alltsedan den januaridag 1945 , när man sist
hört av honom på svenska legation

en i Budapest och kunde inte förstå att han som neutral diplomat skulle hållas i fängelse av ryssarna under sådana omständigheter. Detta var 1948 och något senare fördes Wallenberg till en cell ovanför de båda italienarna, varefter hela fängelset utrymdes och italienarna överfördes till Butirskajafängelset istället och förlorade kontakten med Wallenberg och Röhrich.

Vid återkomsten till Rom satte sig de Mohr omedelbart i kontakt med svenska legationen i Rom, beträffande Wallenberg men det svenska UD ^{har} ~~har~~ underlåtit att meddela hans familj, ~~om detta lästecken så sent som 1948.~~

En annan medlem av den italienska gruppen Franco Trandáfilo, f.d. sekreterare vid italienska legationen i Bukarest kom att i fängelset Butirskaja 1948 dela cell med en annan medlem av svenska legationens B-avdelning i Budapest, Henry Tomson enligt uppgift norrman till börden och som hade till speciell uppgift att ta hand om sovjetryska medborgare i Budapest, eftersom Sverige i Ungern då var skyddsmakt för Sovjetunionen och mannen talade ryska (rysk moder). Han berättade att han blivit bortförd på samma sätt som Wallenberg i bil under bevakning och därefter slagen medvetslös genom ett plötsligt slag i huvudet. När han vaknade befann han sig i en kasern i utkanterna på Budapest och blev utsatt för långa förhör, som alla ~~likasom~~ - liksom var fallet med Wallenberg - gick ut på att ryssarna misstänkte honom för spionage. Under ett flyganfall lyckades det emellertid Tomson att fly genom ett fönster och ta sin tillflykt till en väninnas bostad, där han emellertid förgäves försökte att sätta sig i förbindelse med svenska legationen och slutligen infångades igen och med flyg fördes till Moskva. Han kunde lika lite som Wallenberg förstå varför han hölls i fångenskap.

Efter återkomsten till Rom meddelade ~~Trandáfilo~~ Trandáfilo både svenska och norska utrikesministerierna om Tomson.

men fick från det svenska UD det överraskande svaret att mannen är okänd, medan det norska UD tackade för upplysningarna och bad om ytterligare upplysningar om honom.

De befriade italienarna ansåg att ryssarna inte tar några som helst hänsyn till humanitära bevekelsegrunder eller vanliga ~~de~~ diplomatiska påtryckningar eller publicering , utan det enda argument, som i dessa fall är verksamma är bytesobjekt för utväxling och de uttryckte sin stora överraskning över att de svenska myndigheterna låtit sig det glänsande tillfället gå ^{sig} ur händerna att häkta den svenske storspionen Anderssons kontaktman Tass-mannen ~~Orlov~~ Orlov och sedan byta ut honom mot Wallenberg.

Samuel S. Kewen

Avskrift av manuskript till tidningsartikel av ungraren Peter Selmecei, S:t Ansgarsväg 8 (tel. 27 82 36). Avskriften tagen på U.D. av originalet, som konfidentiellt överlämnats av redaktör af Sandeberg, Stockholms-Tidningen, och därefter återställets till honom.

Sensationella nya vittnen har dykt upp i Wallenbergsaffären som bekräftar att den f.d. svenska legationssekreteraren har tillfångatagits av ryska trupper 1945 utanför Budapest. Avslöjandet härstammar från en av Wallenbergs närmaste medarbetare under Budapesttiden, den ungerske ingenjören Istvan Török, som arresterades tillsammans med sin svenske chef och en annan ungersk legationstjänsteman Istvan Lövenberg av NKVD. De båda ungrarna anklagades för att vara tyska spioner och samma beskyllning gällde av allt att döma Raoul Wallenberg. Török dömdes till straffarbete men hans vittnesmål utsmugglades på underjordiska vägar från Ungern.

De ryska ockupationsmyndigheterna i Ungern var sedan 1945 ytterst angelägna att på alla sätt låta utbasunera att Wallenberg är död och att det var de retirerande SS-trupperna som sköt ihjäl honom. Den ryska bluffen sprack emellertid på en väsentlig punkt som de inte hade tagit med i räkningen. Samtidigt med Wallenberg försvann nämligen även flera av hans medarbetare från den svenska beskickningen på Ullöigatan i Budapest bl.a. ingenjör Istvan Török och tjänstemannen Istvan Lövenberg. Török har efter någon tid givit livstecken från sig att han var i rysk fångenskap och avtjänade straffarbete. Lövenberg har totalt försvunnit och har enligt vittnen avrättats. 1947 blev Török villkorligt frigiven men stod fortfarande under poliskontroll.

Den ungerska ingenjören, berättade då till sina närmaste, att han blev konfronterad under NKVD-förhöret med Raoul Wallenberg och att de var anklagade för spionage för tysk räkning samt utfärdning av skyddspass till nazipampar. Wallenberg och de ungerska medanklagade har bestämt förnekat beskyllningen och ryssarnas "bevismaterial" har visat sig vara tagen ur luften.

Därmed började cirkulera de första rykten i Budapest att den legendariske svenske legationssekreteraren lever och befinner sig i rysk fångenskap. Efter kommunisternas totala maktövertagning i Ungern erhöll säkerhetspolisen 1949 order från Moskva att röja undan alla före detta Wallenbergs medarbetare. Huvudvittnet Török har

återarresterats och transporterats till okänt ställe tillsammans med hela sin familj. Mest tragiskt var när hans svärfar Imre Salgo skulle arresteras, som också var en av Wallenbergs närmaste män. Den gamle affärsmannen hade svält en giftkapsel i samma ögonblick som terrorpolisen ville gripa honom och dog några minuter efteråt. En annan medlem av den förföljda familjen Istvan Kadar som var Wallenbergs f.d. sekreterare, lyckades i tid fly genom järnridån och befinner sig nu i Australien. Han har också kännedom av Istvan Töröks dramatiska konfronterning med Raoul Wallenberg i den ryska hemliga polisens fångenskap.

Avskrift av manuskript till tidningsartikel av ungraren Peter Selmeçi, S:t Ansgarsväg 8 (tel. 27 82 36). Avskriften tagen på U.D. av originalet, som konfidentiellt överlämnats av redaktör af Sandeberg, Stockholms-Tidningen, och därefter återstälts till honom.

Sensationella nya vittnen har dykt upp i Wallenbergsaffären som bekräftar att den f.d. svenska legationssekreteraren har tillfångatagits av ryska trupper 1945 utanför Budapest. Avslöjandet härstammar från en av Wallenbergs närmaste medarbetare under Budapesttiden, den ungerske ingenjören Istvan Török, som arresterades tillsammans med sin svenske chef och en annan ungersk legationstjänsteman Istvan Lövenberg av NKVD. De båda ungrarna anklagades för att vara tyska spioner och samma beskyllning gällde av allt att döma Raoul Wallenberg. Török dömdes till straffarbete men hans vittnesmål utsmugglades på underjordiska vägar från Ungern.

De ryska ockupationsmyndigheterna i Ungern var sedan 1945 ytterst angelägna att på alla sätt låta utbasunera att Wallenberg är död och att det var de retirerande SS-trupperna som sköt ihjäl honom. Den ryska bluffen sprack emellertid på en väsentlig punkt som de inte hade tagit med i räkningen. Samtidigt med Wallenberg försvann nämligen även flera av hans medarbetare från den svenska beskickningen på Ullöigatan i Budapest bl.a. ingenjör Istvan Török och tjänstemannen Istvan Lövenberg. Török har efter någon tid givit livstecken från sig att han var i rysk fångenskap och avtjänade straffarbete. Lövenberg har totalt försvunnit och har enligt vittnen avrättats. 1947 blev Török villkorligt frigiven men stod fortfarande under poliskontroll.

Den ungerska ingenjören, berättade då till sina närmaste, att han blev konfronterad under NKVD-förhöret med Raoul Wallenberg och att de var anklagade för spionage för tysk räkning samt utfärdning av skyddspass till nazipampar. Wallenberg och de ungerska medanklagade har bestämt förnekat beskyllningen och ryssernas "bevismaterial" har visat sig vara tagen ur luften.

Därmed började cirkulera de första rykten i Budapest att den legendariske svenske legationssekreteraren lever och befinner sig i rysk fångenskap. Efter kommunisternas totala maktövertagning i Ungern erhöll säkerhetspolisen 1949 order från Moskva att röja undan alla före detta Wallenbergs medarbetare. Huvudvittnet Török har

återarresterats och transporterats till okänt ställe tillsammans med hela sin familj. Mest tragiskt var när hans svärfar Imre Salgo skulle arresteras, som också var en av Wallenbergs närmaste män. Den gamle affärsmannen hade svält en giftkapsel i samma ögonblick som terrorpolisen ville gripa honom och dog några minuter efteråt. En annan medlem av den förföljda familjen Istvan Kadar som var Wallenbergs f.d. sekreterare, lyckades i tid fly genom järnridån och befinner sig nu i Australien. Han har också kännedom av Istvan Töröks dramatiska konfrontering med Raoul Wallenberg i den ryska hemliga polisens fångenskap.

Stadspolisen (H)
21.10.55
avg. Wessström (Kvarngårk)

till Långzon

Utdrag av P.M. 5.12.55 (bil.t. Köln 5.12.55. från
Lindberg och Lundström)

- - - - -

v. Bogen hade 1945 förts till Krasnogorsk, där han
sammanträffat med två svenskar, af Sandeberg och en sjöman
vars namn han ej kunde erinra sig.

- - - - -

25.5.56

CHIFFER

sjöborgsutredningen

Nr. 22

P

2

Eu^I

Svensk

W i e n

Med anledning UP-meddelande från Berlin publicerat Dagens Nyheter 22 maj rörande uppgifter, som lämnats av en tysk löjtnant John Schröder om två svenskar i Vorkuta 1948-50 anmodas ni kontakta österrikaren Riegler bosatt Grazerstrass 5 Liebnitz. Denne vistades 1949-52 i Vorkuta och förmedlade 1953 upplysningar om svenskar i Vorkuta från en för oss känd man vid namn Linder-Eichenbaum till redaktör af Sandeberg. Sök genom Riegler kontrollera de av Schröder lämnade uppgifterna, vilka vi utgå ifrån tillgängliga för Eder genom ifrågavarande tidningsnummer. För Eder information inför samtalet Riegler: Vi hålla ej för otroligt ~~att~~ de personer Schröder träffat heta Bergström Tamvelius. Uppgiften om att den äldre svensken vore diplomat kan antingen vara ett minnesfel då Tamvelius diplomarkitekt eller sammanblandning med svenskgifte österrikiske diplomaten Gottlieb, vilken talår bra svenska.

Cabinet

af Sandeberg
Moskva den 7 maj 1957.Strängt förtroligt.eng. efterforskningarna
efter Raoul Wallenberg.

Broder,

Vid mitt besök i Stockholm i april fick jag av Lorenzon veta, att redaktör af Sandeberg på sin tid givit ett av de uppslag som visat sig leda till resultat i forskningarna efter Raoul Wallenbergs öde.

Som ett bidrag till dessa efterforskningars historia vill jag meddela vad jag har mig bekant om anledningen till att af Sandebergs uppgifter icke från början vunno tilltro. Må det vara mig tillåtet att dessförinnan ge uttryck åt min stora personliga lättnad över att ha fått bekräftelse på att samtliga de uppslag som framkommo och spår som följdes under den tid jag hade hand om ärendet (sommaren 1946 - januari 1948), och vilka av Grafström och mig, på grundval av de mycket begränsade kontrollmöjligheter vi då ägde, betraktades såsom falska, också visat sig vara det. Wallenbergekommittén hävdade ju på den tiden att den hade "bindande bevismaterial" om Raoul Wallenbergs öde. Vari detta material bestod fick vi i utrikesdepartementet, så länge jag sysslade med ärendet, aldrig någon kännedom om, såsom jag framhållit i mitt brev till Dig den 6 maj.

Personligen träffade jag aldrig redaktör af Sandeberg när han återkom från den fångenskap ur

Utrikesrådet Å s t r ö m,
Utrikesdepartementet.

vilken han för övrigt efter åtskilliga ansträngningar, från utrikesdepartementets sida, befriats. Han togs emot av Grafström som ju då var politisk chef. Grafström berättade omedelbart efteråt att han frågat af Sandeberg, om denne hade sig något bekant om andra svenskar i rysk fångenskap eller om han på något sätt hört talas om Raoul Wallenberg. af Sandeberg hade tagit sig med handen över pannan och sagt, att han inte erinrade sig något dylikt. Raoul Wallenbergs namn hade han, om jag minns rätt, överhuvud aldrig hört nämnas. (Vid denna tidpunkt hade Grafström måhända ännu icke reda på att det var vanligt att undernärda fångar drabbades av tillfällig minnesförlust.)

Någon tid senare började af Sandeberg skriva artiklar om sina upplevelser. Det är alldeles riktigt att trovärdigheten däri bedömdes såsom låg av de tjänstemän som hade möjlighet kontrollera hans uppgifter. Hans skildringar av beskickningen i Berlin förklarade på åtskilliga punkter intet ha med verkligheten att göra. För ingen av oss i utrikesdepartementet kunde det t.ex. te sig särskilt trovärdigt att en person, som tydligen avsågs vara ärnfast, skildrades som en klädeprätt den där satt och groggade vid skrivbordet i ämbetsrummet. Möjligen påverkades uppfattningen om Sandebergs trovärdighet även av det förhållandet att han, om jag nu minns rätt, trots inbjudan hållit sig utanför den svenska gemenskapen under bombardemangen i samband med Berlins fall och i stället tytt sig till sina tyska meningefränder. Med rätt eller orätt - jag befann mig själv utomlands hela kriget och har veterligen aldrig läst en rad av vad af Sandeberg skrev under denna tid - betraktades af Sandeberg såsom nazistsympatisör. För svenska medborgare med dylik politisk inställning byste man ju 1946 gemenligen ringa aktning. Särskilt i Grafströms ögon torde af Sandebergs politiska förflutna - med vilket Grafström var välbekant från sin tjänstgöring på pressbyrån under kriget - ha varit ägnat att starkt nedsätta hans allmänna tillförlit-

lighet.

Huruvida det uppelag af Sandeberg gav, och som enligt Lorentzon ledde fram till det viktiga vittnet Hille, kunnat utnyttjas 1946-47, innan krigsfångarna ännu börjat i någon större utsträckning få återvända till Tyskland, har jag ingen kännedom om. Hille själv frigavs ju först 1953.

Lennart Petri

Orga av af Sandberg

Apri

Journal (Personer)

Rowing

Hand

Principles

Friska

Jacob Klyberg (re "T" allmänna)

Carl-Olof Karpman (re "T" allmänna)

Dr. W. Z. Khat. p. Sandberg

3 (1952)

Thomson, Frank K. (re "T" allmänna)

Avskrift.

Herr Utrikesrådet G.Jarring
för kännedom. Stockholm den 29.9.55.
O.Danielsson.

29.9.55.

Sandeberg

Danske medborgaren, läkaren Alexander THOMSEN, som återvänt till hemlandet efter att ha frigivits från sovjetrisk fångenskap, har meddelat, att han endast vid ett tillfälle uppehållit sig i Ljubianka-fängelset, nämligen den 20.4.46., då han varit förhör.

Under tiden 3.7.45 - 3.8.46 satt Thomsen i Burtirskij-fängelset i Moskva, där han satt i cell nr 288 tillsammans med generalen Heinz Remlinger. I september-oktober 1945 blev även tyske generalen MOSER insatt i samma cell. I oktober 1945 flyttades Remlinger från cellen och i slutet av året flyttades Thomsen och Moser till cell nr 281.

Thomsen och Moser sutto i denna cell i sammanlagt 6 månader.

Thomsen hade den 11.6.45 förts från Berlin via Moskva till Krasnogorsk-lägre, dit han anlände den 19.6.45. Han vet, att det i samma transport fanns en svensk sjöman vid namn ERLANDSSON, som han dock icke känner; han är emellertid på det klara med att Erlandsson i juli 1945 överfördes till Burtirskij-fängelset med samma bil som han själv.

Thomsen påstår, att Erlandsson frigavs och hemsändes i oktober 1945. Han hade fått veta detta av en holländsk medborgare, Dirk BRAS, vars hemortsadress är: Amsterdam C 2, Westeringdwarstrasse 65-hs.- Bras frigavs från sovjetrisk fångenskap den 6.9.55 samtidigt med Thomsen och han kan troligen lämna ytterligare upplysningar om Erlandsson.

Nämnde Dirk Bras hade vidare berättat för Thomsen om en svensk journalist vid namn Sandeberg, som frigavs i slutet av år 1945, och som då troligen återvände hem till Sverige.

Sandeberg satt i Burtirskij-fängelset i en cell, som låg i närheten av nr 288.

Några andra svenska medborgare känner icke Thomsen till från Burtirskij-fängelset.

Utöver de redan nämnda fångarna från Burtirskij-fängelset, känner Thomsen till en österrikisk medborgare, Karl THOMANN, som han i april-maj 1946 delade cell nr 314

tillsammans med. Karl Thomann härstammade från Wien. Han var mycket sjuk och är möjligen död.

Vidare har Thomsen i Burtirskij-fängelset suttit tillsammans med tysken Hauptmann KLUGE från Magdeburg, också i cell nr 314. Kluge dog den 11.3.46 av svält och lunginflammation.

Dessutom har Thomsen delat cell med en del sovjetryska fångar, vars namn han ej kan erinra sig.

Han har icke några fler upplysningar att lämna om medfångarna i Burtirskij-fängelset.

Två av Thomsen uppgjorda skisser av två flyglar till Burtirskij-fängelset bifogas, 2:a och 3:e våningarna i de flyglar, där Thomsen har suttit. Skisserna omfattar dock endast de delar av flyglarna, som han har någon kännedom om.

Ovannämnda celler, 314, 288 och 281, äro angivna på skisserna.

14.9.55.

Avskrift av handbrev från kanslisten
Berg, Lima, till utrikesrådet Jarring,
dagtecknat den 5 mars 1953.

Personligt och strängt
förtroligt.

I en artikel i Dagens Nyheter den 7 februari uppgives
att general Bartha, förutvarande militärattaché vid
ungerska legationen i Bukarest, skulle ha varit en av
envoyén Odenigos medfångar i Moskvafängelset Lefortovskaja.

För det intresse saken möjligen kan tänkas ha, vill
jag inte underlåta att inrapportera, att general Bartha
- så vitt jag kan minnas - även förekom bland de personer,
som enligt den tyske läkaren Oswald Kaufmann på dennes
tid vistats i Krasnogorsk-lägre.

Stockholm den 4 februari 1953.
Personligt och strängt förtroligt.

*Chargé d'affaires
del* *4 januari*
10

Broder,

Jag ber att få erkänna mottagandet av Ditt brev den 28 januari 1953 i Wallenberg-ärendet. Som Du förstår, äro vi mindre intresserade av att erhålla ytterligare upplysningar om Wallenberg, hans verksamhet m.m. fram till tiden den 17 januari 1945, då han sista gången sågs i Budapest. Genom ganska tillförlitliga vittnesmål ha vi en relativt klar bild av vad som skedde intill dagen för hans försvinnande. Om därför de av Dig omnämnda personerna Láslo Sándor och Kórányi endast skulle kunna bidra med upplysningar från denna tidsperiod, så lönar det sig väl knappast att taga kontakt med dem. Om Du emellertid skulle misstänka - efter ytterligare samtal med Springman eller av andra skäl att Sándor och Kórányi ha något av vikt att meddela även beträffande tiden efter Wallenbergs försvinnande, bör Du givetvis icke underlåta att taga kontakt med dem.

(Arne Lundberg)

Chargé d'Affaires H e d e n g r e n,
T e l A v i v .

Tel Aviv den 28 januari 1953.

Personligt.

för fall

tecken
10

Ärade Broder,

I anslutning till mitt handbrev den 16 dennes ber jag få meddela, att däri omförmälde Springman nu meddelat mig namn och adresser på tvenne personer, på sin tid tillhörande omförmälda zionistorganisation, vilka stodo i direkt kontakt med Raoul Wallenberg ända till tiden för hans bortförande från Pest österut. "Kontaktplats" skulle, enligt min sagesman, hava varit lokaler tillhöriga dåvarande holländska legationen i Budapest. Ifrågavarande namn och adresser äro följande:

1. Láslo Sándor
P.O.B. 19, Lydda (Israel)
2. Köranyi
Pension Pollitzer, Ramat Gan (Israel)

Springman har likaledes uppgivit att tidigare omförmälde Adler skulle hava lämnat Ungern redan någon tid före Sovjetarméns intåg i Budapest 1945. Han synes därför vara mindre intressant ur efterforsknings synpunkt.

Om Du anser att det lönar sig att jag söker förbindelse med herrar Sándor och Köranyi i syfte att

Herr Kabinettssekreterare Arne Lundberg,
Utrikesdepartementet.

erfara huruvida de besitta några informationer av intresse, skall jag snarast söka ordna ett samtal med vederbörande.

undert.) G. Hedengren

Tel Aviv den 19 januari 1953.

Personligt.

Var föll del.

Ärade Broder,

I anslutning till mitt handbrev den 16 dennes ber jag
få meddela adresserna på följande däri omförmälda personer:

Eberhard Gans (Ganz), Calle 7, City Bell, F.C.S., Argentina
fru J. Scholl-Melchior, 68, Lange Voorhout, Haag.

(G. Hedengren)

Herr Kabinettssekreteraren Arne Lundberg
Utrikesdepartementet.

arb. dom.

Tel Aviv den 16 januari 1953.

Personligt och strängt förtroligt.

Jacques Falt
del.

Ärade Broder,

Genast efter emottagandet av Ditt handbrev den 5 dennes sökte jag komma i kontakt med omförmälde Ivan Deanovich. Det tog mig hela två dagar för att spåra honom. Han hade visserligen tidigare bott i nr. 12 Massada Street, Haifa, men redan för två år sedan lämnat denna lägenhet utan angivande av ny adress. Efter åtskilligt letande fick jag en ledtråd, som förde mig till en by uppe på berget Carmel benämnd Romema Mizrachil (Neve Shanan). Jag erfor att han där bebodde en villa med åsatt nummer 128 A. Han var emellertid icke heller tillstädes på denna plats. Emellertid fick jag veta av grannarna att han var byggnadsarbetare och för tillfället arbetade i en av "Ata Textile Company's" fabriker i närheten av Acre. I nämnda fabrik fann jag honom slutligen och vi hade ett längre samtal angående förhållandena i krigsfängeläget Krasnogorsk.

Deanovich gjorde ett på det hela taget sympatiskt intryck. Han syntes besitta en viss bildning och talade flytande tyska och franska. Jag inledde samtalet genom att tala om Edvard af Sandeberg och detta namn gjorde honom genast meddelsam. D. framhöll, att han

stätt på god fot med Sandeberg. De träffades så gott som varje dag i Krasnogorsk och spelade bridge tillsammans på kvällarna.

Om sig själv berättade D. att han ursprungligen var bankman samt "Holzindustrieller" i Jugoslavien. År 1941 kämpade han mot italienerna på albanska fronten, men blev tillfångatagen och vistades bl.a. två år i ett ungerskt tvångsarbetsläger. På nyåret 1945 befriades han av rumänska trupper, som emellertid överlämnade honom till de sovjetiska ockupationsmyndigheterna. Under perioden januari - mars var han internerad i Kieff. Därefter fördes han i början av april samma år till Krasnogorsk och installerades i karantänsbaracken.

Vid denna tidpunkt fungerade Krasnogorsk som ett typiskt krigsfängeläger, där följaktligen det militära inslaget helt dominerade. Lägre var indelat i tre zoner. Zon I reserverades i allmänhet för mera prominenta fångar. Zon II fungerade som en "anti fascistisk" skola och Zon III som arbetsläger. Karantänsbaracken bestod av 7 à 8 rum med plats för cirka 20 personer i varje.

Förenämnda barack tjänstgjorde som sanitär karantän, där de internerade i regel vistades cirka tre veckor, varefter de antingen placerades i en annan del av lägre eller överflyttades till annat fängläger. Som "Baracken-Ältester" fungerade vid D:s ankomst en herr Wolfgang Meines. Denne var helvtysk, till yrket journalist, hade före kriget vistats i Sydamerika, kom därefter till Italien och Spanien samt slutligen till Tyskland där han omsider häktades som anti-fascist och inkorporerades

i en straffbataljon, vilken skickades till östfronten. Här deserterade han vid lämpligt tillfälle och flydde över till ryssarna, vilka så småningom placerade honom som barackchef i Krasnogorsk. Kort tid efter Deanovich's ankomst till Krasnogorsk blev D. utsedd till tolk i karantänsbaracken. Meines stannade i lägret till främst slutet av sommaren eller hösten, då han överflyttades till annan ort.

Under april - maj månader 1945 vistades, enligt D., ingen svensk i karantänsbaracken och, såvitt han hade sig bekant, ej heller på annan plats inom lägret. Under denna period omnämnde D. icke namnen på några prominenta fångar. I varje fall ansåg min sagesman att inga personer under denna tid vistades i lägret, som kunde lämna upplysningar av intresse.

Under juni månad anlände ett fyrtiotal civila personer från Berlin, - däribland den grupp, vari Sandeberg och Erlandsson ingingo - samt inkvarterades i karantänsbaracken. Samtidigt vidtogs särskilda avspärrningsåtgärder, för att hindra kommunikation med övriga delar av fånglägret. Någon tredje svensk vistades enligt vad D. kunde erinra sig, ej under denna period i lägret. Bland de internerade förefunnos visserligen 2-3 kvinnor, vilka syntes hava goda förbindelser med Sverige samt talade svenska, men dessa voro sannolikt ej svenskor.

I Berlingruppen ingick åtskilliga nationaliteter såsom svenskar, spanjorer, mexikanare (bl.a. den mexikanske handelsattachén i Berlin) och de internerade

representerade alla möjliga samhällsklasser jämte yrken såsom diplomater, affärsmän, arbetare etc. Bland dessa märktes följande mera kända personer:

1. Dr. Paul Lehner, delegat för internationella röda korset jämte dennes sekreterare, vars fader uppgavs vara "Bundesrat" i Bern.
2. Herr Eberhard Ganz jämte broder, De voro av tysk-ungersk härkomst. Fadern var tysk professor (jude) men född i Sydamerika. Herr Eberhard G. bodde nu i denna världsdel. Han hade vistats i åtskilliga ryska fångläger och senare gjort en omfattande enquete i frågan. Min interlokutör skulle i sinom tid ge anvisning på en person, som kände till G:s nuvarande adress.
3. Dåvarande biträdande chefen för "CIT" i Berlin, italienaren Pizzinato, vars fru är tyska och sedermera arbetat i "Iro". P. skulle numera vara chef för en "CIT"-byrå i södra Tyskland, troligen i München.
4. Fru Johan Schott-Melchior numera förmodligen bosatt i Stockholm. Hon hade tidigare varit anställd vid den sektion av svenska Berlinbeskickningens B-avdelning, som handlade holländska skyddsmaktsärenden.
5. Alexander von Hoffmann, ungerska pilkorsregeringens sista sändebud i Berlin.

(Ganz) Calle 7,
City Bell,
F. C. S.,
Argentina

68, Lange Voorhout
Haag

Vidare voro under sommarmånaderna 1945 fem ingenjörer från Budapest internerade i baracken. Dessa hade blivit överförda från ett annat "mera elegant" läger i närheten av Krasnogorsk avsett för särdeles prominenta fångar. Ingenjörerna uppgåvo, att de utgjorde en del av en större grupp bestående av sammanlagt 25 ungerska ingenjörer, vilka

tidigare inkvarterades i en komfortabel villa tillhörande sistnämnda läger. I sagda villa vistades vid tidpunkten ifråga även en ungersk kollega till Hoffmann, vilken även synes hava varit ackrediterad i Berlin. Hoffmann hade gjort gällande, att han och kollegan hade vitt skilda politiska uppfattningar. Namnet å detta "eleganta" fångläger kände min sagesman ej till. D. tillade i detta sammanhang att även en dansk vid namn Christiansen då vistats i lägret.

Deanovich lämnade lägret i januari 1946. Han repatrierades i maj samma år och anlände för cirka tre år sedan som judisk immigrant till Israel från Jugoslavien.

På min uttryckliga fråga om han visste något om "en annan svensk" i rysk fångenskap än Sandeberg och Erlandsson svarade D. utan tvekan nekande. Just innan vi skildes åt nämnde jag Raoul Wallenbergs namn. D. replikerade, att han under sin Rysslandsvistelse icke hört omtalas, att någon svensk med detta namn befann sig i rysk fångenskap. Han kände emellertid till fallet Wallenberg och hade haft sin uppmärksamhet riktad på detta problem, då ämnet vid flera tillfällen, bl.a. helt nyligen, berörts i den israeliska pressen. Bland de övan omnämnda personerna ansågo D. Ganz besitta de mest ingående informationer angående ryska fångläger under år 1945.

Inden mån de internerade i karantänsbaracken överfördes till andra delar av fånglägret, syntes D. i allmänhet vara underkunnig om var de hamnade. Han uppgav sålunda, att Sandeberg efter vistelsen i karantäns-

baracken överfördes till Zon III. Däremot hade han ingen vetskap om varthän de fångar i regeln fördes, vilka fingo definitivt lämna Krasnogorsk.

Under åren 1944 - 45 arbetade en stor "illegal" zionistisk hjälporganisation vid namn Ezra Vö Hagala i Ungern. Den utgjorde en del av en större organisation med förgreningar i olika, av tyskarna ockuperade länder. Hela verksamheten leddes från Istanbul, där den från Prag-processen bekante Avriel (numera generaldirektör i israeliska finansministeriet) ledde operationerna. Enligt vad jag från olika håll erfarit skulle den ungerska organisationen ha letts av en man vid namn Samuel Springman, numera diamanthandlare i Tel Aviv. Jag har diskret interpellerat nämnde Springman. Denne omförmålde att en av organisationens kontaktmän vid svenska Budapest beskickningens B-avdelning var en från Riga härstammande person vid namn Adler, som numera bodde i Schweiz. A. hade sedermera skrivit en bok om sina upplevelser i Ungern. A. hade haft direkt kontakt med en "svensk vän" vid vår beskicknings B-avdelning. Det fanns även andra kontaktmän inom organisationen och Springman torde kunna lämna respektive adresser, åtminstone i vad angår Adler. Springman uppger sig dessutom hava samarbetat med dels förre ungerske ministerpresidenten Kállay's "Spionenabwehr" - som existerade ännu under pilkorsregimen - dels ock med den klick inom "die Wehrmacht", som förberedde attentatet mot Hitler. Det är kanske ej alldeles uteslutet, att någon av dessa kontaktmän kunde hava varit tillstädes, då Wallenberg i januari 1945 bortfördes från Pest österut.

(G. Hedengren)

Stockholm den 5 januari 1953.

Personligt och strängt förtroligt.

HEMLIG

5/1

a

Komm. Danielsson.

f.k.

Du. Engfeldt

Broder,

Den efter krigsslutet under ett år till Ryssland bortförde svenske journalisten Edvard af Sandeberg inberättade på sin tid till utrikesdepartementet, att han av medfångar i Ryssland hörde omtalas, att även en annan svensk, nämligen Raoul Wallenberg, befann sig i rysk fångenskap.

Med ledning av uppgifter, som Sandeberg lämnat, ha vi bedrivit mycket ingående efterforskningar. Av vissa skäl är vår uppmärksamhet, i vad avser tiden närmast efter krigsslutet, starkt riktad mot krigsfängeläget Krasnogorsk, några mil utanför Moskva, där Sandeberg under en tid hölls i förvar. Läget var indelat i tre zoner; intresset knyter sig främst till en i zon 1, förmodligen på våren 1945 från de övriga barackerna avspärrad byggnad, kallad karantänsbaracken, i vilken prominenta fångar åttinstone under någon tid synas ha förvarats. Sandeberg omnämner, att en jugoslav vid namn Ivan Dianovic vid Sandebergs ankomst till Krasnogorsk den 21 juni 1945 var vice befälhavare för baracken. Under Sandebergs vistelse där - till den 16 augusti 1945 - blev Dianovic befälhavare. Sandeberg blev god vän med mannen, som troligen var titoist.

Våra försök att spåra denne jugoslavs adress synas ha krönts med framgång. Enligt vad som uppgivits för oss, skall han i själva verket heta Ivan Deanovich och bo under adress 12, Nassada Str., Kaifa. Enligt den källa, genom vilken vi fått adressen, hade Deanovich tjänstgjort som tolk i karantänsbaracken fram till ungefär november 1945 och först därefter blivit "Barackenältester". Han skall icke ha varit krigsfånge i ordets egentliga bemärkelse, utan troligen vistats frivil-

Chargé d'Affaires G. H e d e n g r e n,

T e l A v i v .

ligt i Ryssland, varefter han blivit internerad.

Jag får nu be Dig taga kontakt med Deanovich, för att utröna om han vet någonting om "en annan svensk" i rysk fångenskap än Sandeberg och sjömannen Erlandsson. Dessa anlände den 21 juni 1945 till karantänsbaracken, tillsammans med ett 10-tal andra personer från Berlin, och synas samtliga ha gått under benämningen "svenskgruppen". Det är viktigt, att Du noga tänker igenom, hur samtalet med Deanovich bör läggas upp, då han möjligen sitter inne med betydelsefulla upplysningar rörande tiden före den 21 juni. Bäst är väl att återopa våra samtal med Sandeberg i samband med efterforskningar av "en annan svensk". Wallenbergs namn bör Du icke nämna, med mindre Du efter ett ingående samtal anser det önskvärt för att eventuellt klargöra begreppen. Över huvud taget är det viktigaste - förutom att vinna mannens förtroende - att icke ställa några ledande frågor; har han nämligen saker av vikt att komma med, är det betydelsefullt att vara förvissad om, att upplysningarna lämnats utan påverkan. Bra vore under alla omständigheter att få en uttömmande redogörelse av Deanovich om förhållandena i och kring baracken, såsom när den avspärrades, vilka slags fångar, som hölls där före midsommaren 1945 och vart fångarna brukade föras efter vistelsen i karantänsbaracken; kan någon annan anträffbar person än han tänkas ha upplysningar att lämna om någon "annan svensk" etc. etc.

Jag är tacksam, om Ditt svar insändes till mig personligen i tre exemplar.

(Arne Lundberg)

Utdrag av samtal den 27 december 1952 mellan kommissarie Danielsson och fröken Birgitta Martens, Heleneborgsgatan 11, Stockholm.

Den tidigare likaledes omnämnde jugoslaven Ivan Dianovic blev barackäldste först efter det att fröken Martens lämnat karantänsbaracken (hon frigavs i november 1945) men han hade tjänstgjort som tolk inom baracken, under den tid som fröken Martens vistades där. Han hade icke varit krigsfånge i ordets egentliga betydelse utan troligen vistats frivilligt i Ryssland, varefter han blivit internerad. Dianovic, som var jude torde ha varit 1945 omkring 34-35 år gammal. Fröken Martens vet att han lämnat Ryssland, och han vistas nu i Palestina. Detta vet fröken Martens genom att en väninna till henne brevväxlat med Dianovic, och fröken Martens tror att hon genom väninnan skall kunna få reda på adressen till Dianovic.

Fröken Martens har den 29/12 1952 meddelat, att hon nu erhållit adressen till Dianovic, vilken i själva verket heter Ivan Deanovich. Han bor under adress 12 Nassada, Str., Haifa, Israel.

Med hänsyn till att Deanovich vid olika tillfället tjänstgjorde som tolk i karantänsbaracken skulle det kunna vara möjligt, att han skulle kunna yttra sig om, huruvida Wallenberg verkligen befunnit sig i Krasnogorsk-lägre. Sedan nu adressen är känd borde ett samtal komma till stånd mellan Deanovich och någon man från beskickningen i Israel. Troligt är att Deanovich talar ryska.

----- Den i Edgar-Klaus' berättelse omnämnda Marie-Louise Hoth befann sig enligt uppgifter från fröken Martens i karantänsbaracken redan då fröken Martens kom dit, och fröken Hoth hade uppgivit att hon även tidigare bott i baracken. I motsats till övriga interner hade fröken Hoth rättighet att lämna baracken och vistas inom zon 1:s område. Då de olika rummen i baracken icke voro låsta måste fröken Hoth ha haft tillfälle att taga reda på vilka övriga interner, som befunne sig där, varför hon säkerligen skall kunna lämna uppgift om, huruvida Wallenberg befunne sig i denna barack. Det högsta antalet interner som befann sig i karantänsbaracken var 150.

Som chef för banian (badinrättningen inom zon 1) tjänstgjorde ingenjören Albert Kulzer, boende under adress Velden

a/Vils, Bayern. Denne man bör enligt fröken Martens ha haft stora möjligheter att skaffa sig uppgifter om de internerade i karantänsbaracken.

Doktor Kaufmann (omnämnd i flera tidigare berättelser) tjänstgjorde som assistent åt en rysk kvinnlig läkare och på grund av denna sin tjänstgöring hade han tillträde till karantänsbaracken.

På särskild fråga förklarade fröken Martens, att hon aldrig hört namnet Wallenberg nämnas i lägret under den tid hon befann sig där.

Stockholm den 29 december 1952.

u. Danielsson

Utdrag av samtal mellan kommissarie Danielsson och Regierungs-
rat Magnus Stadtlér, boende Buxacherstrasse 56, Memningen i
Allgäu. Samtalet ägde rum den 29/11 1952.

Enligt Stadtlérs mening borde Meiners vara den, som skall kunna
lämna uppgifter om civilinternerna i karantänsbaracken.
(Jämför dock af Sandebergs uppgift om jugoslaven Ivan Dianovic,
vilken vid tiden för Sandebergs vistelse i karantänsbaracken
skulle ha varit befälhavare. Detta tyder på att Meiners först
på ett något senare stadium blivit befälhavare. Om möjligt
bör försök göras att spåra Dianovic. Med hänsyn till att ett
gott förhållande rådde mellan Stalin och Tito under de första
åren efter krigsslutet skulle man kunna räkna med att Dianovic
fått återvända till Jugoslavien. Enligt af Sandebergs mening
skulle Dianovic möjligtvis ha varit jurist. Ålder omkring 50
år enligt nuvarande beräkning.)

Stockholm den 10 december 1952.

Utdrag ur rapport 18/9 1951
rörande samtal med Sandeberg.

Jugoslavien Ivan Dianovic blev befälhavare i karn-
tänstationen i zon I.

Vid af Sandebergs ankomst till Krasnogorsk var han
vice befälhavare. Denne Dianovic kände lägret och dess
internier mycket bra. af Sandeberg blev god vän med honom.
Säkerligen var han titoist. Han var möjligen jurist. Det
kan vara möjligt att han nu är fri. Ålder knappt 50 år (1951)

Lima den 5 juli 1952.

kontakt med tyske
Oswald Kaufmann.

P 2

Hbr. Dahlman-Berg 24.3.52.

Personligt och strängt förtroligt.

16.7.52. rem.t.Danielsson.

Herr Utrikesråd,

Tyske läkaren Oswald Kaufmann uppsökte idag på min begäran beskickningen under ett tillfälligt, kortare besök i Lima. Han lämnade därvid beredvilligt av egen drift en del uppgifter om Krasnogorsk-lägreten men nämnde icke något om Raoul Wallenberg.

På mina senare, direkta frågor, uppgav Kaufmann, att han under sin tid i nämnda läger aldrig sett eller hört talas om en fånge med Wallenbergs namn. Jag fick intrycket att K. var helt oförberedd på att bli utfrågad om W. och att han ej kände till W:s namn eller dennes gärning i Budapest.

Kaufmann kom till K - lägreten i juni 1945 samt var lägerläkare där intill december månad samma år. Till straff för en smärre förseelse blev han då överförd till ett annat, närbeläget läger. I juli 1946 sändes han tillbaka till Krasnogorsk men fick icke längre vara verksam som läkare. Hösten 1947 blev han på nytt förd till ett annat läger samt frigavs slutligen år 1949.

Som lägerläkare gjorde han en daglig rond i hela lägreten och besökte därvid såväl den s.k. "generalsbaracken" som den del av lägreten där civila, neutrala fångar inhysts. I "generalsbaracken" funnos endast framstående tyske, rumänska och

Herr Utrikesrådet S. D a h l m a n,

S t o c k h o l m.

ungerska generaler. Bland de senare kunde han erinra sig förre ungerske militärattachén i Moskva, general Dezö (stavning ?), samt förre ungerske sändebudet i Berlin, general Sandor Hoffman. I de neutralas hus träffade han en hel del diplomater bl.a. beskickningscheferna i Berlin från bl.a. Holland, Schweiz, Norge och Siam samt Mexikos generalkonsul i Hamburg. Han hade även mött "tjänstemän från svenska legationen i Berlin" men trodde inte att någon av dessa varit svensk. Han kunde inte erinra sig ha sett några diplomater eller andra officiella, utländska representanter, ditförda från Budapest.

Enligt Kaufmann hade skandinaverna en egen barack i K-lägre. Han hade där träffat en flertal svenskar och kunde bl.a. namnge Edvard af Sandeberg och en fröken Margarethe Dos (tysksvenska ?) med adress c/o Bergsingenjör Johan Morsing, David Bagares gata 10, Stockholm. Fröken Dos skulle numera vara gift i Stockholm med en läkare vid namn (osäkert) Schneider eller Müller.

K-lägre var en slags genomgångsstation för olika "speciella" fångar såsom tyske generaler, läkare, professorer och skådespelare samt utländska diplomater, journalister, industrichefer o.s.v. Kaufmann ansåg att Wallenberg knappast kunde ha vistats i lägre under den tid han var där utan att han skulle ha hört talas om honom. Även när han inte längre hade rörelsefrihet som läkare, hade han nämligen genom hemliga förbindelser fångarna sinsemellan tämligen väl reda på vilka som voro i lägre. Den möjligheten kvarstode likväl, att Wallenberg liksom så många andra fångar av försiktighetsskäl antagit ett annat namn och under

detta passerat lägret under Kaufmanns tid där.

Jag vill tillägga att K. lämnade alla sina uppgifter öppenhjärtigt och utan tvekan, i synnerhet sedan jag senare under samtalet, för att vinna hans förtroende, berättat att jag också hade erfarenhet av ryssarna från ockupationen av Budapest. Det är min övertygelse, att hade Kaufmann vetat någonting om Raoul Wallenberg hade han säkert talat om detta för mig.

LARS G:SON BERG

Stockholm den 22 april 1952.

P 2

Sjöborgsutredningen

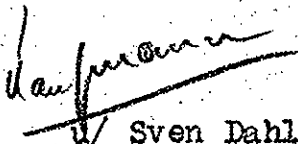
P

2

Eu^I

Bäste Herr Berg,

Åberopande Edert handbrev den 17 dennes får jag meddela, att hinder icke möter att vid behov taga upp det i handbrevet berörda ärendet brevledes med ifrågavarande tyske läkare.

Sven Dahlman

Kanslisten B e r g .

L i m a .

kontakt med tyske
Oswald Kaufmann.

Hbr. Dahlman-Berg 24.3.52.

Lima den 17 april 1952.

Personligt och strängt förtroligt.

P 2

Tuf. 22/4

Herr Utrikesråd,

Med anledning av Utrikesrådets handbrev den 24 mars angående tyske läkaren Oswald Kaufmann har jag äran meddela, att denne mycket riktigt befinner sig i Peru. Tyvärr synes han f.n. emellertid vara bosatt i landets inre delar, varför jag ännu icke lyckats få någon personlig kontakt med honom. Han lär dock vid enstaka tillfällen besöka Lima, varför jag tillskrivit honom med anhängan att han måtte uppsöka mig vid nästa sådant tillfälle. Skulle doktor Kaufmanns svar antyda, att detta skulle komma att dröja ganska länge, ser jag ingen annan råd än taga upp saken brevledes med honom. Innan jag gör så, vore jag tacksam för bekräftelse från departementets sida på att något principiellt hinder icke föreligger häremot.

LARS G:SON BERG

Herr Utrikesrådet S. D a h l m a n,

S t o c k h o l m.

Se plan nr 11
18/9 51
Ex.nr. 3 till Utr. Dep.
Ex. 6
Förh. And 6
Sandberg
H. 804. (S.67/52)

Från H. inkom den 29.3.52. följande meddelande:

Som svar å skrivelse av den 25.2.1952 får meddelas, att läkaren Thomsen fortfarande befinner sig i rysk krigsfångenskap - detta har meddelats den 29.7.1951. av några danska SS-män, som denna dag återkom till Danmark efter att ha vistats i rysk krigsfångenskap.

Det kan därtill tilläggas, att en norsk medborgare, som hemkommit från krigsfångenskap i Ryssland, meddelat att läkaren Thomsen dömts 5 år fångenskap men att detta straff skulle ha blivit förlängt med ytterligare 25 års fängelse.

När läkaren Thomsen eventuellt återkommer till Danmark, kommer man att göra allt för att han skall bliva hörd om sin kännedom om den svenske diplomaten Raoul Wallenbergs öden.

29.3.52.

Stockholm den 24 mars 1952.

Personligt och strängt förtroligt

P 2

Sjöborgsutredningen

24/3 Danielson f.h.

P

2

Eu^I

Bäste Herr Berg,

I samband med vårt arbete att viana klarhet i Raoul Wallenbergs öde ha bl.a. vissa uppgifter framkommit, att han skulle ha förts till Krasnogorsk-lägre i närheten av Moskva, närmast till lägre:s s.k. Zon I till en särskilt strängt bevakad barack, där man vet, att en mängd tyska ^{generaler}/hållits fångna. Av sistnämnda skall synes man ha kallat den för "generalsbaracken".

Vi ha genom förfrågningar hos återvända krigsfångar erfarit, att en tysk läkare, Oswald Kaufmann, som på grund av sitt yrke hade en betydande rörelsefrihet inom lägre jämfört med andra fångar, kan tänkas ha haft möjlighet att få veta om vilka fångar som befunnit sig i den särskilt strängt bevakade baracken. Kaufmann torde ha emigrerat till Peru, där hans adress uppgivits vara c/o Arendt Kulenkamp, Casilla 678, Lima.

Jag får be eder att under inakttagande av den diskretion saken kräver söka kontakt med Kaufmann för att höra vad han eventuellt kan ha att förmedla om Wallenberg. Jag tillåter mig särskilt framhålla vikten av att utan påverkan få fram en spontan berättelse, varför samtalet med honom bör noggrant förberedas. Vi bör således icke själv nämna Wallenbergs namn utan om möjligt endast tala om, att vi äro intresserade av upplysningar om en försvunnen "svensk". Saken är ju den, att man då nu så många år gått efter den här ifrågavarande tiden, måste räkna med minnesförskjutningar och sammanblandningar av

Kanslisten B e r g ,
L i m a .

namn på medfångar och namn, som vederbörande kan ha hört senare i liknande sammanhang. Bäst vore utan tvivel, om vederbörande kunde förmås att berätta om sin fångenskap av sig själv och framför allt utan s.k. ledande frågor. Om det under samtalet kommer fram, att Kaufmann uppgiver sig ha hört talas om Wallenberg i Krasnogorsk, bör Hi i detalj utfråga Kaufmann om allt han kan ha iakttagit och erfårit om vederbörandes person (titel, yrke, ålder, utseende, anledning till fångenskapen, namn på medfångar som kunna bekräfta Kaufmanns uppgifter etc.).

u/ Sven Dahlman

P.S. Godkännat/med i nämnd Eder svarar: The exemplar.

Stockholm den 3 mars 1952.

Personligt och strängt förtroligt.

Sjöborgsutredningen.

Hemlig.
Sthlm. den 3 mars 1952
Överl. till Komm. Daniels-
son, Sthlm. f.k.

E.u.

P

2

Eu

S. Engfeldt
l:e säkr.

Broder,

Under sin resa i november förra året uppsökte Danielsson bl.a. Dr. jur. Willy Zinkahn, Oberregierungsrat, anställd i Bundesministerium für Wohnungsbau, Bonn. Denne hade en tid vistats i Krasnogorsk-lägrät i närheten av Moskva och där sammanträffat med en tysk läkare, Oswald Kaufmann. Denne hade på grund av sitt yrke en betydande rörelsefrihet jämfört med andra fångar, och han torde ha haft möjlighet att få vetskap om vilka fångar som befannit sig i en särskilt strängt bevakad och från det övriga lägrät avskild barack, den s.k. generalisbaracken. Kaufmann bör enligt Dr. Zinkahn kunna besvara frågan om Wallenberg befunnit sig i Krasnogorsk-lägrät, varom flera uppgifter föreligga.

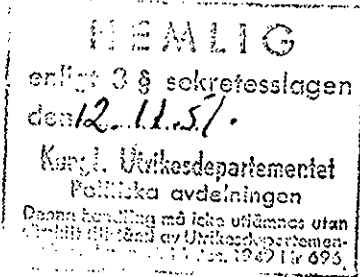
Kaufmann var, enligt vad Danielsson sedermera erfarit, efter återkomsten från Ryssland en kort tid anställd vid universitetskliniken i Hamburg men hade där efter emigrerat till Sydamerika, troligen Argentina. På universitetskliniken kände man inte till hans adress, men det vore möjligt, att man genom någon tysk läkarorganisation kunde få reda på den. Jag vore tacksam, om du ville försöka taga reda på Kaufmanns adress. Kanske är det lämpligast att i första hand vända sig till någon läkarförening i Hamburg.

u/ Sven Dahlman

Envoyén K u m l i n ,
B o n n .

Stockholm den 12 november 1951.
Överlämnas för kännedom till Kom-
missarie Danielsson.

Enligt uppdrag:

(Stig Engfeldt.)
Tj. Byråchef.

Avskrift av personligt och strängt för-
troligt handbrev från attaché Hammar skjöld
till sekreterare Engfeldt, dagtecknat Wien
den 8 november 1951.

.....

Som svar på Ditt handbrev den 26 oktober 1951 röran-
de österrikaren Pumpernickl kan jag efter efterforskningar
i inrikesministeriets arkiv meddela följande.

Uppgift finnes, att en österrikare vid namn Josef
Pumpernik, gift, maskiningenjör, tidigare bosatt i Graz,
under åren 1946 - 1947 skall ha befunnit sig i lägret nr
27, Krasnogorsk vid Moskva. Enligt uppgift har han under
loppet av sommaren 1947 blivit straffkommenderad till ett
annat läger, vilket vet man inte.

Uppgifterna ha lämnats de österrikiska myndigheterna
av en hemvändande soldat vid namn Karl Pfeiffer, bosatt
Böcklinstrasse 112/9, Wien II.

Dina önskemål om separata skrivelser beträffande de
olika i denna affär figurerande personerna skola inhåggas.

Stockholm den 26 oktober 1951.

Strängt förtroligt.

P 2.

ang. Sjöborgs-utredningen

Sthlm. den 26 okt. 1951.
Överl. t. Komm. Danielsson,
Sthlm., f.k. /hemligstpl./
E.u.
S.Engfeldt
tjff. byråchef

P

2

Eu^I

Broder,

I samband med efterforskningarna i Raoul Wallenberg-ärendet kan det tänkas vara av intresse att höra en österrikare vid namn Pumpernickl, som en tid suttit i Krasnogorsk-lägrät utanför Moskva.

Om denne Pumpernickl har uppgivits, att han före Anschluss var med i ledningen för ett antinazistiskt parti, att han vid Anschluss tvingades gå i krigstjänst, var från han emellertid rymde och gick över till ryssarna av vilka han blev väl mottagen. Pumpernickl synes emellertid så småningom i likhet med andra utlännningar ha blivit utsatt för ryssarnas misstankar och fördes till Krasnogorsk lägrät utanför Moskva, där han blev föreståndare för en mekanisk verkstad. Det är känt, att Pumpernickl vistades i nämnda läger vintern 1945-46. Det vore värdefullt, om Du genom österrikiska vederbörande kunde få reda på om Pumpernickl nu återkommit till Österrike. Vi skola där-efter taga ställning till frågan om och när direkt kontak med honom skall tagas.

Jag begagnar detta skrivtillfälle att tillåta mig hemställa, att Du vid skriftväxling främdeles i Wallenberg-affären ville behandla endast ett ärende i varje skrivelse. I Wallenberg-affären förekomma, som Du vet, ett otal olika namn - i själva verket närmare ett hundratal - och för att icke tappa överblicken har det blivit nödvändigt att lägga upp särskilda dossierer för varje spår. Sålunda finnas t.ex. skrivelser rörande Holzhausen, Weiss, Strobele och Moser på en dossier, medan Litke förekommer i en helt annan. Handläggningen underlättas, om man redan från bör-

Attachén H a m m a r s k j ö l d ,

V i e n .

jan kan spalta upp kändena på sådant sätt.

u/ Stig Engfeldt

Kopia 1.

25 10 57

5

P.M.

Vid samtal den 24/10 1951 med redaktören Edward af Sande-
berg uppvisade undertecknad de fotografier, som från departemen-
tet översänts för att af Sandeberg måtte bli i tillfälle att av-
göra, huruvida fotografierna föreställde den Hille, som af Sande-
berg träffat i Butyrka-fängelset i Moskva och i zon III, arbets-
lägret i Krasnogorsk. Redaktör af Sandeberg förklarade, att
han icke trodde, att fotografierna föreställde den av honom om-
nämnde Hille. Han erinrar sig särskilt, att Hilles ögon voro
mycket mörka (å fotografiet verkar däremot ögonen vara särskilt
ljusa). Hille hade vidare en mycket liten mun, vilket man knap-
past kan säga att mannen å fotografierna har. Vidare torde Hille
knappast ha varit mycket äldre än af Sandeberg själv, alltså bör
han vara född omkring 1912. Ansiktet var runt, och detta stäm-
mer ju med vad fotografierna visa. af Sandeberg reserverade sig
något beträffande möjligheten att signalementet på Hille, som
i Ryssland bar ett yvigt helskägg, kanske kan ha blivit något
missvisande, men likväl trodde han icke att Hille kan vara iden-
tisk med den man, som fotografierna föreställer.

Den danske sångaren Rosvänge hade en väninna, en fröken
Aarlo, som var av baltisk härkomst. Hon befinner sig nu i
Sverige, där hon ingått äktenskap. En fru Gerda Lindström, gift
med en ing. i Patentverket och boende i Centralbadets hus, kän-
ner till fröken Aarlo och kan säkert lämna uppgift om hennes nu-
varande efternamn och adress, om så erfordras.

En österrikare vid namn Pumpernickel, som före Anschluss var
med i ledningen för ett antinazistiskt parti och som vid Anschluss
tvingades gå i krigstjänst, varifrån han emellertid rymde, och
gick över till ryssarna, av vilka han blev väl mottagen, befann
sig i Krasnogorsk-lägrer, närmare bestämt i zon III, arbetslägret
där han var ledare för en mekanisk verkstad. Pumpernickel ha-
de i likhet med andra utlänningar så småningom blivit utsatt för

ryssarnas misstankar och placerats i läger. Han kände mycket väl till förhållandena i Krasnogorsk-lägrät och skulle möjligen kunna sitta inne med upplysningar om interna ^{me} i Krasnogorsk. Ej känt om han återkommit till Österrike.

Vad beträffar Hille ställde sig af Sandeberg tvivlande huruvida denne verkligen varit redaktör. af Sandeberg har börjat fundera på om inte Hille tog denna titel som täckmantel för att inför af Sandeberg förklara de ofta återkommande förhören. Hille hade nämligen förklarat att han var specialist på den tyska handeln, och att det var därför han ofta blev rådfrågad om sina erfarenheter på detta område av ryssarna.

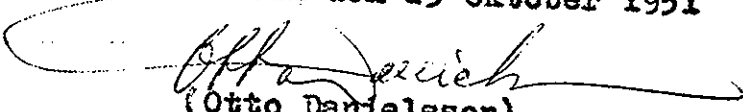
Det av Hilles föräldrar innehavda världshuset skulle ha varit mycket välkänt av Bautzens befolkning, som ofta hade det som mål för utflykter och vandringar.

Ett mycket vagt minne säger af Sandeberg, att Hille sagt, att han träffat Wallenberg i samma läger eller i samma fängelse, där några rumänska legationstjänstemän även varit internerade eller fängslade.

I motsats till vad som säges i mina anteckningar ang. vad Hille berättat om Wallenberg, uppger af Sandeberg vid genomläsningar, att Hille säkerligen talat om Wallenberg vid flera tillfällen, men af Sandeberg kan inte erinra sig några ytterligare detaljer.

Om general Fricke återkommit, är han en mycket lämplig kontaktman, ty han var ett levande lexikon ifråga om högre tyska officerare, och han har säkerligen hållit sig á jour med deras öden efter kriget i den mån det varit möjligt.

Stockholm den 25 oktober 1951

(Otto Danielsson)
Kriminalkommissarie.

Fotot av Kurt Hille återgår.